

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra sociologie

Bakalářská práce

Michaela Zahradková

**DELIKVENCE MLÁDEŽE- DIFERENCIACE DLE VZDĚLANOSTNÍ DRÁHY
(ZÁKLADNÍ ŠKOLY, GYMNÁZIA, SPECIÁLNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLY)**

**YOUTH DELINQUENCY DIFFERENTIATED BY EDUCATION
(PRIMARY SCHOOL, GRAMMAR SCHOOL, SPECIAL PRIMARY SCHOOL
COMPARISON)**

Praha 2011

Vedoucí: doc. PhDr. Jiří Buriánek CSc.

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Jiřímu Buriánkovi CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce, a všem ředitelům a učitelům základních škol praktických, kteří mi umožnili na jejich školách udělat výzkum.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. srpna 2011

Abstrakt

Bakalářská práce vychází z datového souboru „Mezinárodní výzkum delikvence mládeže z roku 2007“, sekundární analýza se soustředí na problém diferenciacie dle vlivu vzdělanostní dráhy- základní školy a gymnázia. Tato práce bude doplněna o samostatný výzkum speciálních základních škol. V následující práci se zabývám porovnáním delikventního chování žáků výše uvedených typů škol. Jedná se například o pití alkoholu, užívání drog či majetkovým deliktů. Práce obsahuje statistická data a hypotézy. Vycházím z odborné literatury, jakožto i odborných článků a primárního výzkumu ISRD-2.

Abstract

The bachelor thesis is based on data file International self-report delinquency (International research of juvenile delinquency from 2007) and secondary analyses is concentrating on the problem of differentiation according to the influence of the education process - comparison of primary schools and grammar schools. This work will be completed by independent research of the special primary schools. In following work I deal with comparison delinquent behavior of students from above-mentioned types of school. For example about drink alcohol, drug taking or property torts. There are statistical data and hypothesis in the work. I work with special literature and paper and prime research ISRD-2.

Klíčová slova

delikvence mládeže, delikventní chování, základní školy, gymnázia, základní školy praktické

Keywords

Juvenile delinquency, delinquent behavior, primary schools, grammar schools, special primary schools

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Definice výchozích pojmů.....	9
2.1. Sociální norma.....	9
2.2. Sociální deviace.....	9
2.3. Kriminalita.....	9
2.4. Dítě, mladistvý, mládež.....	10
2.5. Delikvence.....	10
3. Teoretické přístupy.....	11
3. 1. Sociokulturální teorie.....	11
3. 1. 1. Teorie sociální dezorganizace.....	11
3. 1. 2. Teorie anomie.....	11
3. 2. Socioprosuální teorie.....	12
3. 2. 1. Teorie sociálního učení.....	12
3. 2. 2. Labelling (etiketizační teorie).....	12
3. 2. 3. Teorie sociální kontroly.....	12
3. 3. Viktimologicky orientované teorie.....	13
3. 3. 1. Teorie životní cesty.....	13
3. 3. 2. Model zranitelnosti vyplývající ze životního stylu.....	13
3. 3. 3. Teorie rozdílných struktur příležitostí.....	14
3. 4. Teorie sebekontroly.....	14
4. Základní praktická škola.....	16
4. 1. Výuka v základních školách praktických.....	16
4. 2. Jaká je cesta dětí do ZŠP?.....	17
4. 3. Budoucnost základních škol praktických.....	17
4. 4. Základní školy a gymnázia.....	18
5. Delikvence a etnický původ.....	19
5. 1. Romové v České republice.....	19
5. 2. Romové a trestná činnost.....	19
5. 3. Romové a delikvence mládeže.....	20
5. 4. Romové na základních školách praktických.....	20
6. Výzkum ISRD.....	21

6. 1. ISRD-2.....	21
6. 2. Metoda self-report.....	21
6. 3. Rozšíření ISRD-2 o základní školy praktické.....	22
7. Základní údaje.....	24
8. Interpretace dat.....	26
8. 1. Lehký alkohol.....	26
8. 1. 1. OTÁZKA: Pil/a jsi už někdy pivo, víno nebo míchaný nápoj obsahující menší podíl alkoholu?.....	26
8. 1. 2. OTÁZKA: Kolik ti bylo let, když jsi poprvé pil/a pivo, víno nebo něco podobného (např. ovocné víno, džus s alkoholem)?.....	28
8.1.3 OTÁZKA: Opil/a ses tímto někdy?.....	29
8.1.4 OTÁZKA: Pil/a jsi v tomto případě sám/a nebo s druhými lidmi?.....	29
8. 2. Tvrdý alkohol.....	30
8.2.1 OTÁZKA: Pil/a jsi někdy tvrdý alkohol (vodka, rum, slivovice, gin, whisky, apod.)?.....	30
8.2.2 OTÁZKA: Opil/a ses někdy tvrdým alkoholem?.....	32
8.2.3 OTÁZKA: Pil/a jsi v tomto případě sám/a nebo s druhými lidmi?.....	33
8.2.4 OTÁZKA: Všimnul si v tomto případě nějaký dospělý, že piješ?.....	33
8. 3. Skupinové bitky.....	34
8.3.1 OTÁZKA: Účastnil/a jsi se nějaké skupinové bitky na školním dvoře, na fotbalovém stadionu, na ulici anebo jiném veřejném místě?.....	34
8.3.2 OTÁZKA: Přišel na to v tomto případě někdo?.....	35
8.3.3 OTÁZKA: Byl/a jsi za to v tomto případě potrestána?.....	36
8. 4. Otázky týkající se užívání měkkých a tvrdých drog.....	37
8. 5. Násilné delikty.....	40
8. 6. Majetkové trestné činy.....	43
8. 7. Vandalismus a počítačové hackerství.....	47
9. Závěr.....	50
10. Seznam literatury a zdrojů.....	52

1. ÚVOD

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila delikvenci mládeže diferenciovanou dle vzdělanostní dráhy. Jedná se tedy o žáky základních škol, gymnázií a základních škol praktických.

Kriminalita zaujímá rozsáhlou oblast, je jedním z nejnebezpečnějších a nejzávažnějších jevů a dotýká se nás všech. Na jedné straně obětí kriminálních činů a na druhé straně těch, kteří kriminální činy páchají. V každé společnosti se vždy vyskytovali a vyskytují jedinci, kteří z různých důvodů nedodržují a nerespektují uznané normy. Těmi, kdo kriminalitu páchají, mohou být však i děti. Já se zaměřím především na kriminalitu mládeže, tedy, jak se jinak nazývá, delikvenci mládeže. Delikventní chování, zvláště pak dětí a mládeže, je nezanedbatelným problémem. Kriminalita páchaná nejmladší věkovou skupinou by si přirozeně měla vynucovat pozornost celé společnosti. Společnost by se měla prostřednictvím svých institucí, hlavně tedy školských, ale i mimoškolských zařízení pro mladistvé, snažit eliminovat či alespoň minimalizovat tuto problematiku.

Mou práci mohu rozdělit na část teoretickou a část praktickou. V úvodní teoretické části této práce se budu věnovat klíčovým pojmům, které s delikvencí mládeže přímo souvisí, a jejich vysvětlení je nezbytnou součástí mé práce. Z důvodu pochopení všech souvislostí budou na začátku nastíněny i kriminologické teorie delikvence mládeže, zvláště pak teorie kontroly a sebekontroly, ze které vychází i výzkum ISRD – 2.

Ve výzkumné části nejprve představím výzkum ISRD – 2, popíšu výzkumný soubor, podmínky výzkumu, průběh sběru dat, východiska a cíle výzkumného projektu a výzkumné hypotézy. Následně se budu věnovat popisu použitých metod.

Závěrečná a hlavní část mé práce bude věnována porovnání delikvence mládeže na základních školách a gymnáziích s delikvencí mládeže na základních školách praktických. Tedy výzkum ISRD - 2 bude rozšířen o můj vlastní výzkum menšího rozměru, který proběhl také dotazníkovým sběrem. Zabývat se budu hlavně žáky sedmých, osmých a devátých ročníků. Cílem mé práce bude informovat o problémových formách chování u mladistvých, hlavně se tedy zaměřím na konzumaci alkoholu, užívání drog, skupinové bitky, vandalismus, drobné krádeže apod.

Dotazník ISRD - 2 byl vymezen jako přísně anonymní a otázky byly koncipovány tak, aby byly zcela konkrétní a naprosto pochopitelné pro respondenty cílové věkové skupiny. Úvodní otázky byly zaměřeny na získání demografických údajů od respondentů, sama jsem ale dotazník doplnila o otázku, k jaké národnosti se žáci základních škol praktických hlásí (na

výběr měli i národnost romskou). V dalších částech následují otázky ke zjištění údajů vztahujících se k vymezené problematice.

Kriminalita mládeže představuje aktuální problém, což dosvědčuje v posledních letech vedená diskuze o tom, jak by společnost měla zacházet s ohroženou mládeží a mladými pachateli a jak napomoci jejich začlenění do společnosti. Diskuze se u nás dnes vede mezi odborníky i v médiích. Celý problém delikvence mládeže je pak velmi často medializován a možná někdy i zveličován, já však budu mít k dispozici přesná statistická data, která by měla nastínit, jaká je skutečná situace delikvence mládeže v České republice.

Musím počítat s tím, že žáků základních škol praktických, kteří vyplnili dotazník je jen malý počet, oproti žákům základních škol a gymnázií, a je tedy větší riziko výskytu chyb. Jelikož však budu pracovat s metodou self-reportu, musím stále také počítat s možností, že mohou být data vychýlena případnou lží respondentů, tedy jak zkreslováním údajů, tak ale i zatajováním některých údajů, nebo tím, že „nejhorší typy žáků“, tedy ti, kteří by měli páchat delikventní činy, nebyly zrovna ve škole v době dotazování.

2. DEFINICE VÝCHOZÍCH POJMŮ

Celá má práce se bude zabývat delikvencí mládeže, což je specifická kategorie, a proto je potřeba ji přesně vymezit. Vymezím tedy hlavně pojmy sociální norma, sociální deviace, delikvence mládeže, kriminalita.

2. 1. SOCIÁLNÍ NORMA

Sociální norma je souhrn všech formálních i neformálních ustanovení společnosti. Sociální norma je dána pro každou společnost zvlášť, liší se tedy pro každou společnost a v každé společnosti má každá norma jinou váhu. Tyto normy však výrazně ovlivňují chování všech lidí. „*Sociální normy jsou souborem psaných i nepsaných předpisů ovlivňujících chování lidí.*“ [Matoušek 2003: 209] Od lidí se předpokládá, že budou sociální normy dodržovat a řídit se jimi. Jedná se spíše o neformální ustanovení, mohou být však velmi často sankciovány. Sankce mohou být jak pozitivní, tak i negativní. Pozitivní sankce jsou většinou ve formě odměn a negativní sankce se ve většině případů objevují jako již jednotlivé tresty.¹

2. 2. SOCIÁLNÍ DEVIACE

Pokud dojde k porušení sociálních norem, hovoříme většinou o sociální deviaci. „*Termínem sociální deviace označujeme porušení nebo podstatnou odchylku od některé sociální normy, případně od skupiny sociálních norem, porušení formálních očekávání, případně neformálních požadavků kladených na lidské chování v dané společnosti.*“ [Munková 2001: 9] Nejedná se však jen o porušení psaných zákonů, ale právě i o porušení sociálních norem, které jsou v dané společnosti uznávány.

Sociální deviaci dělíme na pozitivní a negativní deviaci, přičemž negativní deviací se myslí absolutní porušení sociálních norem.

2. 3. KRIMINALITA

Dle platné legislativy České republiky se jedná o trestné činy a v případě mladistvých pachatelů o provinění. Samotnou kriminalitou se zabývá kriminologie. „*Kriminologie je věda o kriminalitě (zločinnosti), o jejích pachatelích a obětech a o její kontrole.*“ [Novotný, Zapletal 2008: 15]. U některých autorů se termín dětská kriminalita kryje s pojmem

¹ Matoušek O., Matoušková, A.: Mládež a delikvence, Praha, Portál, 2010

nekriminalita nebo i prekriminalita, kde se jedná o trestné činy, většinou však spáchané osobami trestně nezodpovědnými, zatímco u samotné kriminality se jedná už o závažné přestupky a trestné činy, které páchají již dospělé osoby.

2. 4. DÍTĚ, MLADISTVÝ, MLÁDEŽ

Dítě je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku. **Mladistvým** je ten, kdo v době provinění dovršil patnáctý rok věku a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Podle daných předpisů se **mládeží** rozumí osoby, které ještě nedosáhly věku 18 let, a jsou tedy ještě trestně nezodpovědnými. Trestní zodpovědnost za ně mají osoby právně pověřené.²

2. 5. DELIKVENCE

Samotný pojem delikvence mládeže (tj. naše kategorie dětí a mladistvých) se objevil v kriminologické literatuře až v poslední čtvrtině 19. století, „...*příčemž delikvencí se zpravidla rozumí mírnější porušení právních nebo morálních norem, zejména dětmi nebo dospívajícími.*“ [Koudelková 1995: 35]. Delikvence tedy zahrnuje především přestupky mladých osob, které jsou nezákonné a mohou se pohybovat od malých přestupků až po trestné činy. Většinou se však jedná o činy spáchané bez promyšlené přípravy a v mnoha případech i o činy impulzivní. Stává se pak tedy, že tento zločin je spáchán s neúměrnou agresivitou. Typickým projevem je i vandalismus či šikana. Většina trestných činů páchaných mladistvými se odehrává ve skupině, můžeme říci, že nezřídka i ve velkých skupinách.

Velmi často se také mnozí snaží vymezit delikventy od „problémových dětí“, kdy pro tyto děti platí, že se ještě nedostaly do konfliktu se zákonem.

Delikvenci mládeže můžeme tedy shrnout jako kriminalitu páchanou mladistvými, kteří nedosáhli věku 18 let.³

² Munková, G: Sociální deviace, Praha, Karolinum, 2001

³ Koudelková, A. : Psychologické otázky delikvence, Praha, Victoria Publishing, 1995

3. TEORETICKÉ PŘÍSTUPY

Každý problém má svůj historický podtext, a proto se i já zaměřím na teoretické koncepce, z kterých vychází delikvence mládeže. Existují nejrůznější kriminologické teorie, které se zabývají kriminálním chováním. Nebude se však jednat o detailní popis těchto teorií, spíše o stručné nastínění jednotlivých teorií.

V současné kriminologii jsou tři hlavní teoretické přístupy, které popisují vznik kriminálního chování [Čírtková 1998: 126]:

3. 1. SOCIOKULTURÁLNÍ TEORIE

3.1.1 Teorie sociální dezorganizace

Důležitým pojmem této teorie je pojem sociální dezorganizace, který vyjadřuje pocit ztráty, zmatenost a společenské neporozumění. Tento stav vzniká procesem, kdy se společenské vztahy stávají anonymními. Naopak ve stavu sociální organizace převládá soudržnost, lidé drží pospolu a dochází k souladu norem a hodnot. Proto je pro stav sociální dezorganizace přirozeným vyústěním deviantní chování. Tuto teorii lze využít i na vztahy mezi různými zeměmi. Touto teorií se zabýval především Park, Burgess, Mc Kenzie a Wirth.⁴

3. 1. 2. Teorie anomie

Hlavním představitelem této teorie je sociolog Emile Durkheim, který se zabýval situací sociální změny. Zkoumá především situaci, kdy je ohrožena solidarita mezi lidmi. Tento stav nazývá anomii. Anomie vzniká v době, kdy normy a hodnoty dané společnosti nejsou přesně stanoveny, a může tak dojít k upřednostňování vlastních cílů před cíli celé společnosti.

Teorii anomie se dále zabýval i Robert King Merton. Merton navázal na Durkheima a souhlasí, že jistá míra sociální deviace je funkční. Tvrdí však, že co pro jedny může být funkční, může být pro druhé dysfunkční, tedy že „*deviantní chování se překrývá s konvencemi.*“ [Munková 2001: 37] Příčinou anomie je pak podle Mertona hlavně rozdíl mezi tzv. americkým snem a krutou realitou. „*Říci, že tyto dva elementy, kulturní cíle a institucionální normy, pracují společně, neznamená říci, že rozsahy alternativního chování a alternativních cílů nesou vzájemný konstantní vztah.*“⁵ [Merton 2007: 173]

⁴Munková, G: Sociální deviace, Praha, Karolinum, 2001

⁵„*To say that these two elements, culture goals and institutional norms, operate jointly is not to say that the ranges of alternative behaviors and aims bear some constant relation to one another.*“
[Merton, K. R: Social Structure and Anomie, Praha: Sociologické nakladatelství, 2. vydání, 2007]

3. 2. SOCIOPROCESUÁLNÍ TEORIE

Tyto teorie kladou důraz na okolí jedince. Každý jedinec je více či méně ovlivňován svým okolím.

3. 2. 1. Teorie sociálního učení

Základem této teorie je předpoklad, že vše předchází procesu sociálního učení. Jedinec tak získává zkušenost a je nucen danou zkušenost posoudit a přiřadit jí významovou hodnotu. „Osoba, která nebyla ještě zasvěcena do trestné činnosti, nebude mít sklony ke kriminálnímu chování, stejně jako člověk nevytvoří technické vynálezy, pokud nedosáhl určitého vzdělání v technických vědách.“⁶ [Sutherland 1978: 80]

3. 2. 2. Labeling (etiketizační teorie)

Představitelé této teorie, hlavně tedy George Herbert Mead a Howard Bercker, se začali jako první zabývat reakcí okolí na deviantní chování. Říkali, že normy dané společností rozhodují o tom, jak je samotné deviantní chování přijímáno či odsuzováno. Jedná se tedy spíše o deviantní nálepky, které jsou přiřazovány během procesu sociální interakce.⁷ Tuto teorii rozpracoval Howard Becker ve své knize „Outsiders“. Velký význam dává především určité nepropojenosti, neboli nezávislosti mezi tím, co lidé dělají, a názorem, který mají ostatní lidé na toto chování. „Kdo vlastně může nutit druhé, aby přijímali jejich pravidla, a jaké jsou příčiny jejich úspěchu?“⁸ [Becker 1966: 17] Becker tedy tvrdí, že deviance je spojena s politickými zájmy, může se tedy stát, že samotný proces labelingu nezachytí reálné deviantní chování.

3. 2. 3. Teorie sociální kontroly

Tuto teorii budu považovat za klíčovou pro svou práci. Z teorie sociální kontroly totiž vychází již výzkum ISRD-2. Samotné se jí více budu věnovat v následující kapitole.

⁶ „The person who is not already trained in crime does not indent criminal behavior, just as person does not make mechanical inventions unless he has had training in mechanics.“

[Sutherland E. H. Sutherland, D. R. Cressey: *Criminology*. Philadelphia: J. B. Lippincott Company, 10. vydání, 1978]

⁷Munková, G: *Sociální deviance*, Praha, Karolinum, 2001

⁸„Who can, in fact, force others to accept their rules and what are the causes of their success?“ [H. S. Becker: *Outsiders*. New York: Free Press, 1966]

3. 3. VIKTIMOLOGICKY ORIENTO VANÉ TEORIE

Tyto teorie se snaží vysvětlit kriminální chování obětí na základně situačních momentů.

3. 3. 1. Teorie životní cesty

Tato teorie zkoumá životní dráhu jedince. Tedy od počátku, kdy jedinec spáchá kriminální čin, zdali už žádný kriminální zločin nespáchá, nebo zdali ve své kriminální dráze pokračuje, či zda se jeho činy například nestupňují. Důraz se klade i na výzkum událostí či životních zkušeností, které dráhu zločince odstartují. Za životní okolnosti lze například považovat nezaměstnanost, drogový abúzus nebo nedostatek finančních prostředků. Jejich důsledkem je oslabení neformálních vazeb.⁹

Teorii životní cesty se zabývala i Terrie Moffitt, která ukazuje, že děti, mladiství i dospělí, kteří se dostávají do konfliktu se zákonem, bývají stále tytéž osoby. Rozděluje osoby, které páchají deviantní chování, na dvě skupiny. První skupinu tvoří ti, kteří delikventní čin spáchají v mládí a poté již v dospělosti žádný nespáchají. Druhou skupinu tvoří ti, kteří jsou deviantní v mládí a zůstanou deviantní i v dospělosti. „*Konkrétně, navrhuji, že delikvence mladistvých skrývá dvě kvalitativně odlišné kategorie osob, přičemž každá potřebuje své vlastní teoretické vysvětlení.*“¹⁰ [Moffitt 1993: 674]

3. 3. 2. Model zranitelnosti vyplývající ze životního stylu

Tato teorie se zabývá rizikovostí životního cyklu každého jedince. Lidé se různými způsoby vystavují nebezpečným situacím. Může se jednat například o špatné zajištění ochrany majetku, kontakt s nebezpečnými osobami, například vpuštění cizí osoby do bytu, či špatné zajištění ochrany vlastní osoby, například ve večerních hodinách.

Představiteli této teorie jsou L. E. Cohen a M. Felson, kteří tvrdí, že rutinní aktivity každodenního života jedince přispívají k vývoji deviantního chování. „*Věříme, že struktura takovýchto aktivit má vliv na příležitost ke kriminálnímu chování, tedy ovlivňuje trendy ve třídě zločinů, které označujeme jako predátorské narušení při přímém kontaktu.*“¹¹ [Cohen, Felson 1979: 589]

3. 3. 3. Teorie rozdílných struktur příležitostí

⁹ Čírtková, Ludmila (1998) : Kriminální psychologie, Praha: Eurounion

¹⁰ „*In particular, I suggest that juvenile delinquency conceals two qualitatively distinct categories of individuals, each in need of its own distinct theoretical explanation.*“ [T. E. Moffitt: „Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy.“ *Psychological Review* , 1993]

¹¹ „*We believe the structure of such activities influences criminal opportunity and therefore affects trends in a class of crimes we refer to as direct-contact predatory violations.*“ [L. E. Cohen, M. Felson: „Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach, *American Sociological Review* 44, 1979]

Tato teorie staví na třech elementech, které vedou ke kriminálním činům. Prvním elementem je motivace pachatele, kdy pachatel musí být motivován, aby daný čin spáchal. Pachatel musí najít vhodný objekt útoku a nakonec nesmí být v dané situaci přítomen strážce, který by chránil objekt před útokem. Kalkuluje se tedy především s možnými riziky a s následnými zisky pachatele.¹²

3. 4. TEORIE SEBEKONTROLY

Tuto teorii lze datovat do 60. let 20. století. Tato teorie vychází z předpokladu, že deviance je důsledkem nedostatečné sociální kontroly. „*Lidé dodržují normy díky existenci mechanismů sociální kontroly*“ [Munková 2001: 59]. Pro tuto teorii je důležité, aby se jedinec naučil vhodným způsobům chování. Pro tento požadavek je nutné, aby fungovaly formální i neformální instance kontroly. Pro pachatele je význačné, že delikty, které páchají, jim přinášejí rychlé a snadné uspokojení jejich vlastních potřeb. Samotné delikty jsou spíše riskantní a napínavé akce, většinou ani nepotřebují velikou přípravu. Pachatelé se vyznačují nízkou schopností sebekontroly.

Touto teorií se zabývali především Travis Hirschi a Michael Gottfredson. Tito sociologové staví koncept silné a slabé sebekontroly, kdy oslabení základních sociálních pout vede k deviantnímu chování. Hirschi předpokládá, že jedinci s menší sebekontrolou jsou více impulzivní, je tedy u nich větší pravděpodobnost ke spáchání trestného činu. Jako důležitou podmínku kladou Hirschi a Gottfredson zapojení jedince do společnosti. Jedinec se pak ocitá před otázkou, zdali spácháním trestného činu neztratí vše, co budoval. Vazbu ke společnosti lze definovat pomocí čtyř faktorů.¹³ Připoutání ke společnosti („attachment“), o němž sám Hirschi říká, že jej nesmíme rozhodně vynechat, jak to dělali již sociologové před ním: „*Naneštěstí, jak bylo již nastíněno v předchozí kapitole, mají tendenci předpokládat, že člověk je citlivý vůči názoru ostatních, a proto vynechávají citlivost ze svých vysvětlení pro deviantní chování.*“ [Hirschi 1969: 17]. Druhým faktorem je vazba na společnost („commitment“): „*Myšlenkou tedy je, že člověk věnuje čas, energii a sebe sama do určité linie aktivity, a řekněme, že za to získá povolání, vytvoří podnik, nebo získá počestnou reputaci.*“ [Hirschi 1969: 20] Třetím faktorem je začlenění do společnosti ve smyslu pocit'ování určité zodpovědnosti („involvement“): „*Člověk může být příliš zaneprázdňený konvenčními činnostmi na to, aby si našel čas na deviantní chování.*“ [Hirschi 1969: 22] Posledním čtvrtým

¹² Čírtková, L.: *Kriminální psychologie*, Praha, Eurounion, 1998

¹³ Munková, G: *Sociální deviance*, Praha, Karolinum, 2001

faktorem je víra („belief“): „...my nejen, že předpokládáme, že deviant uvěřil pravidlům, my předpokládáme, že pravidlům věří i ve chvíli, kdy je porušuje.“¹⁴ [Hirschi 1969:23]

Úspěšná socializace rizikové mládeže by měla probíhat skrze posilování tradičních sociálních institucí.

Sociální vazby mladých na sociálně blízké osoby, závazky, činnost a názory mohou významným způsobem přispět k vysvětlení a prevenci trestné činnosti mladistvých. Z výzkumu Travise Hirschiho vychází, že výraznými proměnnými, které ovlivňují delikvenci, jsou „dohled rodičů“ a celkově porozumění si s rodiči, ale také vztah jedince ke škole a k učitelům.¹⁵ Právě proto byla tato teorie vybrána jako klíčová k výzkumu ISRD - 2.

¹⁴1)„unfortunately, as suggested in the preceding chapter, they tend to suggest that man is sensitive to the opinion of others and thus exclude sensitivity from their explanations of deviant behavior.“2)„The idea, then, is that person invests time, energy, himself, in a certain line of activity-say, getting an education, building up a business, acquiring a reputation for virtue.“3)„...is that a person may be simply too busy doing conventional things to find time to engage in deviant behavior.“4)„...we not only assume the deviant has believed the rules, we assume he believes the rules even as he violates them:“

[T. Hirschi: *Causes of Delinquency*. New Brunswick, London: Transaction Publishers, 1969]

¹⁵Hirschi, T: *Causes of Delinquency*. New Brunswick, London: Transaction Publishers, 1969

4. ZÁKLADNÍ PRAKTICKÁ ŠKOLA

Dříve než začnu popisovat jednotlivá data, která mi ve výzkumu vyšla, myslím, že je důležité, abych objasnila pojem „základní škola praktická“ a ujasnila tak, co si pod tímto pojmem představit.

4. 1. VÝUKA V ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH PRAKTICKÝCH

Je možné, že je tento název spíše zavádějící a většina bude znát tyto školy jako „zvláštní školy“ či „speciální školy“. Od 1. 9. 2007 se však už zvláštní školy přejmenovaly na základní školy praktické (ZŠP). Myslím si, že o tom ani mnoho lidí neví, ve společnosti se stále používá označení „speciální škola“, takže i mně je bližší tento název, ale ve své práci se budu snažit používat název správný.

Od 1. 9. 2007 probíhá výuka v ZŠP podle osnov základních škol praktických upravujících podmínky vzdělávání žáků s lehkou mentální retardací. V základní škole praktické se vzdělávají žáci s takovou úrovní rozvoje rozumových schopností, která jim nedovoluje prospívat na základní, ale umožňuje jim, aby si ve vhodně upravených podmínkách osvojovali základní vědomosti, dovednosti a návyky, potřebné k orientaci v okolním světě, k dosažení maximální možné míry samostatnosti a nezávislosti na péči druhých osob a k zapojení do společenského života.¹⁶

Do základních škol praktických přicházejí žáci z mnoha odlišných prostředí - přímo z rodiny - na žádost rodičů, ze speciální mateřské školy, z běžné mateřské školy, ze základní školy. Spíše však nastupují žáci z vyšších ročníků, když nezvládají základní školu. Ve srovnání se školou základní je zde snížený počet dětí ve třídách a speciální metody práce. Třídy jsou naplňovány nižším počtem žáků, proto je jednotlivým dětem věnována daleko větší péče, podle potřeby zcela individuální. První, druhý a třetí ročník se naplňuje maximálně osmi žáky, aby jim mohla být poskytována dostatečná péče. Všechna postižení dětí vyžadují časté střídání jednotlivých kroků vyučovací hodiny a tvůrčí přístup.

Důležitým požadavkem je zajištění individuálního přístupu a respektování individuálního tempa, využívání co největšího

¹⁶ Bartoňová, M., Bazalová, B., Pipeková, J. : Psychopedie: texty k distančnímu vzdělání. Brno: Paido, 2007

množství názorných pomůcek. Cílem je umět řešit základní problémy, s nimiž se žáci setkají v běžném životě.¹⁷

ZŠP poskytují plné devítileté základní vzdělání, na které navazují učiliště a učební obory, zajišťující vhodné podmínky dalšího studia. Navíc ve vyšších ročnících je výuka přizpůsobena přípravě na manuální učební obory.

4. 2. JAKÁ JE CESTA DĚTÍ DO ZŠP?

Když dítě navštěvuje mateřskou školu a je u něj zpozorována nějaká vada, může do ZŠP nastoupit hned od první třídy. Většinou však dítě nastoupí do první třídy základní školy a až v průběhu studia je na žádost třídního učitele poslán do pedagogicko-psychologické poradny. Avšak konečný verdikt je na samotných rodičích, kteří musí s přesunem dítěte do jiné školy souhlasit. Když nesouhlasí, dítě musí dále zůstat na základní škole. Návrat ze zvláštní školy praktické na školu základní je vlastně možný kdykoliv, ale takové případy jsou spíše výjimečné.

4. 3. BUDOUCNOST ZÁKLADNÍCH ŠKOL PRAKTICKÝCH

V budoucnosti by měly vzdělávat základní školy praktické jen děti s mentálním postižením. Cílem základních škol praktických je rozvíjet psychické i fyzické schopnosti a předpoklady žáků. Absolventi základních škol praktických mají možnost pokračovat ve svém vzdělávání na odborném učilišti ve dvou nebo tříletých oborech vzdělávání, zakončených závěrečnou zkouškou s výučním listem, a získat tak kvalifikaci k vykonávání jednoduchých pracovních činností.

„Jejím posláním je pomocí speciálního přístupu umožnit žákům dosáhnout co nejvyšší úrovně znalostí, dovedností a návyků. Konečný finální cíl edukačního procesu je pak co nejvyšší možná míra zapojení těchto žáků do společnosti a jejich příprava na profesní dráhu.“

[Bartoňová, Bazalová, Pipeková 2007: 66]

¹⁷ Bartoňová, M., Bazalová, B., Pipeková, J. : Psychopedie: texty k distančnímu vzdělání. Brno: Paido, 2007

4. 4. ZÁKLADNÍ ŠKOLY A GYMNÁZIA

V České republice mohou žáci ve věku 12 až 15 let studovat na základních školách či gymnáziích.

Na základních školách se jedná o tzv. „2.stupeň“ základní školní docházky (šesté až deváté třídy základních škol). Základní škola končí absolvováním 9. třídy, poté mohou žáci podat přihlášky na střední školy dle vlastního výběru.

Vybraná gymnázia fungují na principu víceletých gymnázií, kdy žáci mohou na gymnázium nastoupit po pátém ročníku základní školy (tedy osmiletá gymnázia) a po sedmém ročníku základní školy (tedy šestiletá gymnázia). Cílem gymnázií povětšinou bývá příprava studentů na studium na vysokých školách a poskytují úplné středoškolské vzdělání, zakončené maturitní zkouškou.

5. DELIKVENCE A ETNICKÝ PŮVOD

Delikvencí a etnickým původem se budu zabývat jen okrajově, zmíním ji především proto, že provádím výzkum na základních školách praktických, kde je větší množství žáků, kteří jsou Romové. Většinou se předpokládá, že etnické menšiny mají jiné kulturní zvyklosti, možná také jiné hodnotové žebříčky a mnohdy i jiný životní styl. Ve většině případů se jedná o okluzi od zbytku společnosti a často se předpokládá, že mají nižší vzdělání.

5.1. ROMOVÉ V ČESKÉ REPUBLICCE

Nejznámější a možná také nejkontroverznější etnickou skupinou v České republice jsou Romové. Romové pochází z Indie a svým kočovným životem se rozšířili po celé Evropě. Romové nejsou jednotnou etnickou skupinou a mezi jednotlivými skupinami Romů panuje velmi často rivalita.¹⁸

Hlavním problémem Romů v České republice zůstává problematika vzdělávání. Nejde snad ani o inteligenci romských dětí, ale o nedůslednost rodičů v posílání romských dětí do škol. Většina romských dětí proto zanedbává povinnou školní docházku a postupem času (pokud již nejsou rodiči přesunuty od první třídy) jsou romské děti umístěny do základních škol praktických. „*Motivovat romské děti a jejich rodiny pro účast na vzdělávání ovšem vyžaduje takovou mobilizaci personálních a finančních zdrojů, jaké u nás běžné školy zatím schopny nejsou.*“ [Matoušek, Matoušková 2010: 137] Avšak je prokázáno, že romské děti se daří nejlépe vzdělávat ve třídách a ve školách, kde mají romské děti převahu.¹⁹

5.2. ROMOVÉ A TRESTNÁ ČINNOST

S nedostatečným vzděláním Romů souvisí i vysoká nezaměstnanost Romů. Mnoho Romů je nezaměstnaných a podílí se především na majetkové kriminalitě, hlavně tedy na krádežích prostých, vloupáních a násilné kriminalitě. Romové se ale často podílí i na mravnostní kriminalitě a násilné kriminalitě. Typickým znakem romské kriminality však zůstává vysoké procento zapojení dětí a mladistvých do kriminálních aktivit. „*Delikventního chování se častěji než ve většinové populaci dopouštějí děti, mladiství a ženy.*“ [Matoušek, Matoušková 2010: 138]

¹⁸ Matoušek O., Matoušková, A.: *Mládež a delikvence*, Praha, Portál, 2010

¹⁹ Matoušek O., Matoušková, A.: *Mládež a delikvence*, Praha, Portál, 2010

5. 3. ROMOVÉ A DELIKVENCE MLÁDEŽE

„*Institut pro kriminologii a sociální prevenci Ministerstva spravedlnosti ČR v Praze (dříve Výzkumný ústav kriminologický) uskutečnil dva empirické výzkumy zaměřené na Romy páchající trestnou činnost.*“ [Matoušek, Matoušková 2010: 139] Z výzkumu vyplývá a při popisování delikvence romské mládeže můžeme tedy vycházet z předpokladu, že romská mládež pochází z rodiny s mnoha sourozenci, z rodiny s nízkým příjmem, mnoho z rodičů je negramotných a většina romských rodin má konflikty se sousedy. Ve většině romských rodin je slabá kontrola denních činností dětí, romské děti mají převážně záporný vztah ke škole a problémy s prospěchem i chováním ve školách.²⁰

Delikvence romské mládeže stejně tak jako delikvence mládeže obecně se vyznačuje nízkou úrovní organizace, je poznamenána nedostatkem vědomostí, neúměrnou agresivitou a častěji je páchána ve skupině. Hlavně pro romskou mládež je důležitá potřeba ocenění skupinou, do níž patří. Rádi se pak také o trestném činu, který spáchali, svěčují členům své party a v mnoha případech se například o odcizený předmět či získané finanční prostředky se členy party dělí. Pro romskou delikventní skupinu mladistvých je příznačná jasně daná hierarchie skupiny. U delikvence romské mládeže převládá hlavně vandalství - ničení předmětů a časté odcizování předmětů, které aktuálně potřebují nebo se jim líbí.²¹

5. 4. ROMOVÉ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH PRAKTICKÝCH

Tuto kapitolu jsem do své práce zařadila záměrně, jelikož mnoho žáků základních škol praktických je romské národnosti. Do dotazníku ISRD-2 jsem na víc zařadila otázku zjišťující národnost, kdy žáci základních škol praktických mohli odpovědět, zdali za svou národnost považují národnost českou, romskou nebo jinou. Ze všech žáků základních škol praktických, kde jsem výzkum dělala jen 5, 46 % žáků odpovědělo, že jsou romské národnosti. Při tom podle vlastního pozorování, které jsem při sbírání dat záměrně učinila a podle informací od ředitelů škol je v základních školách praktických, mezi žáky až 50 % Romů. Jako další národnost uváděli žáci národnost maďarskou (2,73 %) a národnost slovenskou (3,64 %).

²⁰ Matoušek O., Matoušková, A.: Mládež a delikvence, Praha, Portál, 2010

²¹ www.ok.cz/iksp/docs/281.pdf

Štěchová, M. a kol.: Romská minorita a postupy integrace. 2002 Výzkum vedený Institutem pro kriminologii a sociální prevenci Ministerstva spravedlnosti ČR.

6. VÝZKUM ISRD

První výzkum ISRD (International Self-Report Delinquency Study) proběhl již v roce 1990 a v roce 1994 byl vydán první sborník výsledků ze 13 zemí, které se tohoto výzkumu zúčastnili (Česká republika mezi nimi nebyla). Jednalo se o rozsáhlou studii delikvence mládeže pomocí self-reportové metody. Hlavním cílem prvního výzkumu bylo získat kvalitní data o delikvenci mládeže, která by šla porovnat mezi zúčastněnými zeměmi.²²

6. 1. ISRD -2

Jak už z názvu vyplývá, výzkum ISRD-2 měl navázat na výzkum ISRD. Mezinárodní výzkum delikvence mládeže ISRD - 2 byl oproti prvotnímu výzkumu trochu pozměněn a vznikl na přelomu století. I počet zapojených zemí se oproti prvotnímu výzkumu změnil, tedy zvýšil se na 33 zúčastněných zemí. Mezi tyto země se zařadila i Česká republika, kde výzkum zajišťovala katedra sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.²³

Hlavním cílem výzkumu ISRD - 2 bylo zachytit mládež ve věku 12-15 let, tedy hlavně žáky základních škol a gymnázií, kteří navštěvují sedmé až deváté třídy. Výzkumu ISRD-2 šlo především o to, aby získal data o různých formách delikventního chování - zejména konzumace alkoholu mladistvými, konzumace měkkých a tvrdých drog, násilné delikty, majetkové delikty, záškoláctví atd. Všechny tyto informace byly propojeny s otázkami na sociální prostředí, především tedy na rodinu, bydliště, školu a na faktory, jako jsou přátelé a trávení volného času. Aby se data mohla porovnávat mezi zeměmi, byl vytvořen mezinárodní dotazník. Metodou tohoto výzkumu byl self-report.

6. 2. METODA SELF-REPORT

Metoda self-reportu byla zkonstruována J. P. Rusthonom, R .D. Chrisjohnem a G. C. Fekkenem. Objevila se již ve 40. letech 20. století, používat se však začala převážně až v 90. letech 20. století.

²² www.ok.cz/iksp/docs/370.pdf

Self-reportové studie delikvence mládeže v Anglii a Walesu, v Nizozemí a ve Španělsku, Praha 2010

²³ Podaná, Z., J. Buriánek (2007), *Česká mládež v perspektivě delikvence: výsledky mezinárodního výzkumu ISRD*

Tato metoda vychází z přímého dotazování jednotlivců, kteří anonymně dávají informace o delikventních činech, kterých se dopustili, ale i informace o vztahu k rodině, škole, či názory na bydliště, kde žijí. V konečném výsledku lze dát do souvislosti delikventní chování s jednotlivými vlastnostmi aktérů delikventního chování a utvořit tak celistvý obrázek pachatele a přijít i na zločiny, které nemusely být ohlášeny ani nijak sankcionovány. Velmi důležitým prvkem pro tuto metodu však zůstává získání důvěry jednotlivých dotazovaných, aby odpovídali pravdivě.

Self-report nám poskytuje i informace o frekvenci páchaní trestných činů, z čehož vyplývá, že se tato technika, v porovnání s ostatními technikami, jeví jako nejvhodnější. A v případě budoucího opakování této studie se budou moci porovnat trendy v chování mladistvých.

6. 3. ROZŠÍŘENÍ ISRD - 2 O ZÁKLADNÍ ŠKOLY PRAKTICKÉ

Výzkumu ISRD - 2 se zúčastnily jen základní školy a gymnázia. Základní školy praktické, které zabírají jen 4% všech studentů, se tohoto (a dá se říci, že ani jiného podobného) výzkumu nezúčastnily. Mým cílem tedy bylo udělat vlastní průzkum v tomto typu škol, zjistit, zda opravdu platí mýtus o tom, že žáci základních škol praktických jsou ti, kteří jsou nejvíce deviantní a „nejzlobivější“.

Vycházela jsem z dotazníku pro ISRD - 2, který jsem však zkrátila jen na otázky, které zahrnovaly demografické údaje, otázky na rodinu a hlavně tedy otázky na delikventní chování, které jsem ponechala v původním znění a v celém rozsahu.

Jako cíl jsem si stanovila získat 100 vyplněných dotazníků. Jako oporu pro výběr měst jsem použila opět ISRD - 2 a rozhodla se rozdat dotazníky také do dvou velkých měst, tedy Prahy a Plzně. Na Základní škole praktické v Praze jsem získala 29 vyplněných dotazníků a na Základní škole praktické v Plzni 25 vyplněných dotazníků. Dále jsem se rozhodla dát dotazníky do menších měst, tedy do Základní školy praktické v Úvalech, kde jsem sebrala 27 dotazníků, a do Základní školy praktické v Českém Brodě, kde jsem obdržela 19 vyplněných dotazníků. Jednalo se o školy středně veliké, většinou měly do 100 žáků, jen Základní škola praktická v Praze má zhruba 300 žáků. Musím však počítat s tím, že u sta vyplněných dotazníků se může vyskytnout větší množství chyb.

Mým východiskem byl tedy výzkum ISRD - 2, který jsem doplnila o informace získané self-reportovou metodou na základních školách praktických. Budu se zabývat především

porovnáním delikventního chování na různých typech škol a také tím, zda se například mění věková hranice při prvním delikventním činu podle toho, jaký typ školy žáci navštěvují.

„Výzkumy delikvence obvykle ukazují, že děti s vyšším IQ i studenti s vyššími vzdělanostními aspiracemi se spíše vyvarují delikventních forem chování, a lze tedy předpokládat, že prevalence delikvence bude u studentů gymnázií nižší.“ [Podaná, Buriánek 2007: 19] Můžeme tedy vycházet z hypotézy, že studenti gymnázia, kteří mají vyšší IQ, se budou méně zapojovat do delikventního chování oproti žákům základních škol praktických, kteří by hypoteticky měli delikventní chování prokazovat mnohem více.

7. ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Ve své práci se budu zabývat žáky základních škol, gymnázií a základních škol praktických. Jedná se žáky ve věku 12 - 17 let.

Tabulka č. 1

Typ školy		
	abs.	%
Základní škola	2720	81,3
Gymnázium	535	16,0
Základní škola praktická	91	2,7
Celkem	3346	100,0

Tabulka č.1 Typ studované školy

Tabulka č. 1 nám rozděluje žáky dle typu školy, kterou studují. Nejvíce dotazovaných žáků bylo ze základních škol. Jak už bylo řečeno, samotný výzkum ISRD-2 nezahrnoval základní školy praktické, jedná se tedy o můj vlastní výzkum, který zahrnoval 100 dotazníků. Bohužel se 9 dotazníků nedalo použít, proto je zastoupení základních škol praktických v nejmenším počtu.

Tabulka č. 2

Věk		
	abs.	%
12	430	12,9
13	1059	31,8
14	1145	34,4
15	625	18,8
16	63	1,9
17	6	0,2
Missing - bez odpovědi	18	0,5
Celkem	3346	100,0

Tabulka č.2 Věk respondentů

Tabulka č. 2 nám ukazuje věkové rozhraní všech žáků, kteří se výzkumu zúčastnili. Výzkum ISRD-2 byl zaměřen hlavně na žáky sedmých až devátých tříd, mělo se jednat tedy převážně o žáky ve věku 12 až 15 let. Tím pádem je nejvíce dotazovaných ve věku 14 let (34,4 %) a ve věku 13 let (31,8 %). Po přidání základních škol praktických do výzkumu se však zvýšilo i procento žáků, kteří mají 16 a 17 let, může to být způsobeno hlavně tím, že mnoho žáků základních škol praktických ve většině případů jednu či více tříd opakovalo (i při

přestupu ze základních škol je obvyklé, že žák opakuje třídu, kterou již studoval na základní škole), a tím pádem mají žáci základních škol praktických v devátých třídách větší věk než žáci základních škol, kteří obvykle končí povinnou školní docházku v 15 letech.

Tabulka č. 3

OTÁZKA	Kolik žáků odpovědělo	Missingy (chybějící odpovědi)
Pil/a jsi už někdy pivo, víno nebo míchaný nápoj obsahující menší podíl alkoholu?	3324	22
Pil/a jsi někdy tvrdý alkohol (vodka, rum, slivovice, gin, whisky, apod.)?	3318	28
Užil/a jsi někdy konopí, marihuanu nebo hašiš?	3313	33
Zkusil/a jsi někdy drogy jako extáze nebo speed?	3310	36
Zkusil/a jsi někdy drogy jako LSD, heroin nebo kokain?	3310	36
Poškodil/a jsi někdy úmyslně věc nebo zařízení, jako jsou autobusové zastávky, okna, sedadla ve vlacích nebo autobusech, parkující auta?	3320	26
Ukradl/a jsi něco v obchodě nebo supermarketu?	3320	26
Vloupal/a ses někdy do budovy s cílem něco ukrást?	3317	29
Zcizil/a jsi někdy kolo, moped nebo skútr?	3317	29
Ukradl/a jsi někdy motorku nebo automobil?	3317	29
Stahoval/a jsi nebo kopírovala jsi někdy při používání počítače hudbu nebo filmy?	3317	29
Použil/a jsi někdy počítač jako hacker (pro napojení nebo nabourání cizích sítí)?	3315	31
Ukradl/a jsi někdy něco z auta?	3312	34
Sebral/a jsi někdy někomu peněženku, kabelku, tašku nebo něco takového?	3314	32
Nosil/a jsi někdy s sebou zbraň, třeba hůl, nůž nebo řetěz (mimo kapesního nože)?	3306	40
Vyhrožoval/a jsi někdy někomu zbraní nebo zbitím, aby ti vydal peníze nebo nějakou věc?	3311	35
Účastnil/a jsi se nějaké skupinové bitky na školním dvoře, na fotbalovém stadionu, na ulici anebo jiném veřejném místě?	3305	41
Zbil/a jsi někoho nebo zranil/a holí nebo nožem tak, že musel vyhledat lékaře?	3310	36
Prodával/a jsi někdy jakékoli (měkké nebo tvrdé) drogy nebo působil/a jsi jako zprostředkovatel/ka?	3304	42

Tabulka č.3 Jednotlivé otázky, počet odpovědí a missingy

Tabulka č.3 nám ukazuje počty žáků, kteří na jednotlivé otázky odpověděli, ale i počty těch, kteří na danou otázku neodpověděli (neboli missingy).

8. INTERPRETACE DAT

Dotazník ISRD-2 obsahoval sedmdesát pět otázek, které však měly mnoho podotázek. Otázek zaměřených na delikvenci bylo patnáct. Ve své práci se budu zabývat jen otázkami týkajícími se právě delikvence, ze všech otázek však vyberu jen ty, které vykazují údaje něčím zajímavé, ostatní otázky zmíním jen okrajově a dohromady s ostatními otázkami.

Otázky, kterými se tedy budu více zabývat, se týkají alkoholu a skupinových „bitek“.

8. 1. LEHKÝ ALKOHOL

8. 1. 1. OTÁZKA: Pil/a jsi už někdy pivo, víno nebo míchaný nápoj obsahující menší podíl alkoholu?

Pil/a jsi už někdy pivo, víno nebo míchaný nápoj obsahující menší podíl alkoholu?				
	Ne		Ano	
	abs.	Řádková %	abs.	Řádková %
Základní školy	404	14,9%	2300	85,1%
Gymnázia	77	14,4%	456	85,6%
Základní školy praktické	23	26,4%	64	73,6%
Total	504	15,2%	2820	84,8%

Tabulka č.4 Druh školy k otázce, zdali již někdy žáci pili lehký alkohol

Odpovědi na tuto otázku mohlo být jen ano či ne.

Test zamítl nulovou hypotézu o nezávislosti. Koeficient kontingence ukazuje na vztah mezi proměnnými, kterými jsou typ navštěvované školy a to, zdali již někdy žák užil víno či pivo. Na tuto otázku odpovědělo 3324 dotazovaných a máme 22 chybějících odpovědí (missingů).

Tabulka nám jasně ukazuje, že více žáků už pivo či víno pilo (84,8 % dotazovaných) a jen 504 žáků z celkového počtu pivo či víno nepilo. Procento žáků základních škol a gymnázií, kteří mají zkušenost s alkoholem, je přibližně stejné. Oproti tomu procento žáků základních škol praktických, kteří mají s alkoholem zkušenost, je o něco menší (73,6 %).

Dá se tedy říci, že konzumace alkoholu je mezi českou mládeží běžným jevem. Může to být dáno i tím, že pro českou společnost není konzumace lehkého alkoholu u mladistvých považována za delikvenci a je ve většině případů tolerována.

8. 1. 2. OTÁZKA: Kolik ti bylo let, když jsi poprvé pil/a pivo, víno nebo něco podobného (např. ovocné víno, džus s alkoholem)?

		Základní školy	Gymnázia	Základní školy praktické	Celkem
Celkem	abs.	2190	438	63	2691
	Řádková %	81,4%	16,3%	2,3%	100,0%
	Celková %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabulka č.5 Počet studentů jednotlivých škol, kteří odpověděli na otázku, kdy pili poprvé alkohol

Tato tabulka nám ukazuje základní údaje, tedy kolik žáků z jednotlivých typů škol odpovědělo na tuto otázku. Zároveň jsem použila chí-kvadrát, který nám bohužel nevyšel příliš spolehlivý (33,3 %), jelikož obsazenost tabulky je nedostatečná. Použila jsem tedy metodu jednosměrné anovy na hladině významnosti 0,05. „Analýza rozptylu je metodou matematické statistiky, která umožňuje ověřit, zda na hodnotu náhodné veličiny pro určitého jedince má statisticky významný vliv hodnota některého znaku, který se u jedince dá pozorovat. Tuto analýzu lze provést i s velmi rozdílnými a malými počty jedinců v některých kategoriích.“²⁴

Koeficient kontingence má však hodnotu 0,27, což poukazuje na vztah.

	N	Mean	Std. Deviation
Základní školy	2190	10,50	2,531
Gymnázia	438	10,12	2,660
Základní školy praktické	63	12,44	2,395
Total	2691	10,48	2,571

Tabulka č. 6 Anova- typ školy a věk při prvním kontaktu s alkoholem

²⁴ www.wikipedia.cz

Kolik ti bylo let, když jsi poprvé pil/a pivo, víno nebo něco podobného?					
VĚK		Základní školy	Gymnázia	Základní školy praktické	Total
1	abs.	0	0	1	100
	% věk	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	% typ školy	0,0%	0,0%	1,6%	0,0%
4	abs.	51	12	0	63
	% věk	81,0%	19,0%	0,0%	100,0%
	% typ školy	2,3%	2,7%	0,0%	2,3%
5	abs.	70	25	0	95
	% věk	73,7%	26,3%	0,0%	100,0%
	% typ školy	3,2%	5,7%	0,0%	3,5%
6	abs.	88	20	0	108
	% věk	81,5%	18,5%	0,0%	100,0%
	% typ školy	4,0%	4,6%	0,0%	4,0%
7	abs.	88	24	0	112
	% věk	78,6%	21,4%	,0%	100,0%
	% typ školy	4,0%	5,5%	,0%	4,2%
8	abs.	155	30	2	187
	% věk	82,9%	16,0%	1,1%	100,0%
	% typ školy	7,1%	6,8%	3,2%	6,9%
9	abs.	147	27	2	176
	% věk	83,5%	15,3%	1,1%	100,0%
	% typ školy	6,7%	6,2%	3,2%	6,5%
10	abs.	394	88	7	489
	% věk	80,6%	18,0%	1,4%	100,0%
	% typ školy	18,0%	20,1%	11,1%	18,2%
11	abs.	281	57	4	342
	% věk	82,2%	16,7%	1,2%	100,0%
	% typ školy	12,8%	13,0%	6,3%	12,7%
12	abs.	435	71	10	516
	% věk	84,3%	13,8%	1,9%	100,0%
	% typ školy	19,9%	16,2%	15,9%	19,2%
13	abs.	285	53	14	352
	% věk	81,0%	15,1%	4,0%	100,0%
	% typ školy	13,0%	12,1%	22,2%	13,1%
14	abs.	163	26	14	203
	% věk	80,3%	12,8%	6,9%	100,0%
	% typ školy	7,4%	5,9%	22,2%	7,5%
15	abs.	33	5	7	45
	% věk	73,3%	11,1%	15,6%	100,0%
	% typ školy	1,5%	1,1%	11,1%	1,7%
16	abs.	0	0	2	2
	% věk	,0%	,0%	100,0%	100,0%
	% typ školy	,0%	,0%	3,2%	,1%

Tabulka č.7 Věkové rozhraní při prvním styku s alkoholem versus typ studované školy

Tato tabulka nám ukazuje věk respondentů při prvním kontaktu s alkoholem (vínem či pivem) v porovnání se školou, kterou studují. Některé odpovědi, které se například objevily u věku (1 rok), však nelze brát jako příliš signifikantní.

Procentuální zobrazení nám ukazuje, že vysoké procento žáků základních škol začíná s pitím piva či vína již ve věku 10 a 11 let, nejvíce žáků základních škol však začíná s alkoholem ve věku 12 let.

Největší procento žáků gymnázií má s alkoholem první zkušenost již také ve věku 10 let. Tedy dříve než žáci základních škol, což může být dáno tím, že žáci gymnázií jsou v kontaktu se staršími spolužáky (víceletá gymnázia), a mají tak snadnější přístup k alkoholu a možná taky „potřebu“ konkurovat starším. Mnohdy jsou také žáci gymnázií považováni za ty rozumnější a dospělejší, a alkohol je u nich více tolerován.

Oproti tomu žáci základních škol praktických začínají s alkoholem až později, nejvíce z nich začíná s alkoholem ve věku 13 a 14 let. Což je celkem překvapující, může se však jednat o důsledek toho, že žáci základních škol praktických pochází i z dětských domovů, přibližně asi 30 % žáků základních škol praktických je z dětského domova (platí pro školy, kde jsem prováděla průzkum, bohužel žádný statisticky ověřený údaj neexistuje, jedná se jen o konzultace s vyučujícími). V dětských domovech je samozřejmostí, že děti jsou pod větší kontrolou než doma, a ve večerních hodinách již nejsou pouštěni ven. Většinou ani tito žáci nenavštěvují diskotéky, kde by se mohli s alkoholem setkat, ať již z důvodu, že nesmějí, nebo z důvodu finančního. V celkovém důsledku může tedy pro ně být obtížnější se k alkoholu dostat.

8. 1. 3. OTÁZKA: Opil/a ses tímto někdy?

Opil/a ses tímto někdy?				
	Ne		Ano	
	abs.	%	abs.	%
Základní školy	1839	68,6%	842	31,4%
Gymnázia	388	73,3%	141	26,7%
Základní školy praktické	47	54,7%	38	44,2%
Total	2274	69,0%	1021	31,0%

Tabulka č.8 Typ studované školy a otázka, zdali se někdy alkoholem žák opil

Na tuto otázku odpovědělo 3296 z dotazovaných a máme 50 missingů. Stále však musíme počítat s tím, že chí-kvadrát není moc spolehlivý.

Z tabulky vyplývá, že žáci základních škol a gymnázií se alkoholem opíjejí méně než žáci základních škol praktických. Úplně nejméně se pak opíjejí žáci gymnázií, může to být dáno tedy tím, že tito žáci si i mohou dát skleničku lehkého alkoholu s rodiči u oběda, oproti tomu žáci základních škol praktických nemají takovou příležitost se k alkoholu dostat, a když se pak s alkoholem setkají, využijí možnosti se vším všudy a neznají své hranice.

Žáci dále v této baterii mohli odpovědět i na otázku, kolikrát se alkoholem opili, bohužel však většina z nich na tuto podotázku neodpověděla, anebo převládala především odpověď jedenkrát.

Většina z dotazovaných žáků alkohol nepila ani během posledních čtyř týdnů. Procento žáků základních škol, kteří nepili alkohol během posledních čtyř týdnů, je 61,6 %. Procento žáků gymnázií, kteří nepili alkohol během posledních čtyř týdnů, je 54,1 % a procento žáků základních škol praktických, kteří nepili alkohol během posledních čtyř týdnů, je 65,1 %. Tento ukazatel tedy není příliš relevantní.

Ani u počtu vypitých skleniček, püllitrů, lahví či plechovek alkoholu nevyšlo vysoké procento. Žáci uváděli především 1 püllitr, což by mohlo naznačovat, že alkohol, který mladí lidé pijí, je převážně pivo, které se podává v püllitrových sklenicích. Dále žáci uváděli i 1 skleničku alkoholu, nejméně žáci pijí třetinky nebo plechovky. Tato otázka vycházela na všech typech škol ve velmi podobných procentech.

8. 1. 4. OTÁZKA: Pil/a jsi v tomto případě sám/a nebo s druhými lidmi?

Pil/a jsi v tomto případě sám/a nebo s druhými lidmi?						
		sám	s rodiči	s dospělými	s dalšími dětmi	Celkem
Základní školy	abs.	228	648	321	1058	2255
	řádková %	10,1%	28,7%	14,2%	46,9%	100,0%
Gymnázia	abs.	26	158	69	195	448,0%
	řádková %	5,8%	35,3%	15,4%	43,5%	100
Základní školy praktické	abs.	8	14	15	23	60,0%
	řádková %	13,3%	23,3%	25,0%	38,3%	100,0%
Celkem	abs.	262	820	405	1276	2763
%	řádková %	9,5%	29,7%	14,7%	46,2%	100,0%

Tabulka č.9 S kým žáci jednotlivých typů škol pili naposledy alkohol

Tato tabulka nám zobrazuje, s kým dotazovaní žáci pili alkohol naposledy.

U všech převládá odpověď, že alkohol naposledy pili s dalšími dětmi nebo vrstevníky. Nejedná se tedy o nic překvapujícího.

Co však může trochu překvapit, je fakt, že žáci gymnázií pijí často alkohol i v přítomnosti rodičů (35,3 %), oproti žákům jiných škol, kde není procento tak vysoké. Toto vysoké procento může být způsobeno právě faktem, že žáci gymnázií jsou často i rodiči považováni za vyspělé a alkohol je u nich v malé míře tolerován a je společensky přijatelný. V důsledku toho pak na otázku, zdali si někdo dospělý všimnul, že alkohol pijete, žáci gymnázií odpovídali, že si toho všimli rodiče (55,4 %), oproti žákům základních škol a základních škol praktických, u kterých si podle odpovědí toho, že pijí alkohol, nikdo nevšiml. Může se tedy jednat o fakt, že tito dotazovaní pijí alkohol tajně. Jen žáci základních škol praktických uvedli, že v případě, kdy pili alkohol, si toho všimla policie (4,8 %), u jiných typů škol se nejednalo o tak vysoké procento.

Ve velké většině případů nebyl nikdo ze žáků za pití alkoholu potrestán.

8. 2. TVRDÝ ALKOHOL

8. 2. 1. OTÁZKA: Pil/a jsi někdy tvrdý alkohol (vodka, rum, slivovice, gin, whisky, apod.)?

Pil/a jsi někdy tvrdý alkohol (vodka, rum, slivovice, gin, whisky, apod.)?				
	Ne		Ano	
	abs.	Řádková %	abs.	Řádková %
Základní školy	1331	49,3%	1367	50,7%
Gymnázia	248	46,5%	285	53,5%
Základní školy praktické	46	52,9%	41	47,1%
Celkem	1625	49,0%	1693	51,0%

Tabulka č.10 Typ navštěvované školy a zkušenost s tvrdým alkoholem

Další otázka z dotazníku ISRD - 2, kterou se budu zabývat, se týká konzumace tvrdého alkoholu, jako je vodka, rum, slivovice, gin, whisky apod. Na tuto otázku odpovědělo 3318 žáků a 28 žáků neodpovědělo.

Zároveň jsem použila i chí-square test, který je spolehlivý a koeficient kontingence ukazuje na vztah.

Tato otázka ukazuje, že větší procento žáků základních škol (50,7 %) a žáků gymnázií (53,5 %) má již s tvrdým alkoholem zkušenost. Naopak žáci základních škol praktických mají

překvapivě menší zkušenost s tvrdým alkoholem, jen 47,1 % dotazovaných žáků odpovědělo, že již někdy tvrdý alkohol pili.

Veliké rozdíly nevyšly ani ve druhé otázce, která se zabývá věkem žáka, kdy poprvé tvrdý alkohol pil. Ve všech typech škol vyšel shodně věk pro první konzumaci tvrdého alkoholu na rozhraní 12-13 let, jen základní školy o něco dříve. Ve věku 12 let pilo alkohol 23,9 % žáků základních škol, 22,3 % žáků gymnázií, 21,4 % žáků základních škol praktických.

8. 2. 2. OTÁZKA: Opil/a ses někdy tvrdým alkoholem?

Opil/a ses někdy tvrdým alkoholem?				
	Ne		Ano	
	abs.	%	abs.	%
Základní školy	2105	78,5%	577	21,5%
Gymnázia	436	82,1%	95	17,9%
Základní školy praktické	53	61,6%	33	38,4%
Celkem	2594	78,6%	704	21,3%

Tabulka č.11 Typ školy versus otázka, zdali se někdy pili tvrdým alkoholem

Otázka zabývající se ukazatelem, zdali se již žáci někdy opili tvrdým alkoholem, pak překvapivě ukazuje, že nejvíce žáků, kteří se opili tvrdým alkoholem, je ze základních škol praktických (38,4 %). Oproti tomu žáků základních škol, kteří se tvrdým alkoholem opili, bylo jen 21,5 %, a nejméně procent mají žáci gymnázií (17,9 %). Může se jednat o fakt, že žáci základních škol praktických, když mají příležitost napít se tvrdého alkoholu, pak neznají své hranice.

Shoda však panuje v tom, že všichni žáci se tvrdým alkoholem opili většinou jen jednou.

V otázce, zdali žáci pili tvrdý alkohol za poslední čtyři týdny, „vedou“ opět základní školy praktické, 23,3 % žáků tohoto druhu škol odpovědělo, že tvrdý alkohol za poslední čtyři týdny pilo. Oproti tomu žáků základních škol na stejnou otázku kladně odpovědělo jen 19,3 % a žáků gymnázií 19,8 %. Nejčastější odpovědí pak pro všechny typy škol bylo, že během posledních čtyř týdnů pili alkohol maximálně jednou.

Musím však počítat s tím, že u žáků základních škol praktických hrozí riziko, že své odpovědi trochu nadsazovali, aby se „ukázali“. I na otázku, kolik sklenic vypili naposledy, žáci základních škol a gymnázií odpovídali maximálně jednu, ale u žáků základních škol praktických se objevovaly odpovědi devět sklenic (2,3 %) i deset sklenic (1,2 %). Jedná se o

malá procenta, může nám to však ukázat, že žáci základních škol praktických si mohli trochu nadsazovat.

8.2.3 OTÁZKA: Pil/a jsi v tomto případě sám/a nebo s druhými lidmi?

Pil/a jsi v tomto případě sám/a nebo s druhými lidmi?					
		sám	s dospělými	s dalšími dětmi	Celkem
Základní školy	abs.	158	352	815	1325
	řádková %	11,9%	26,6%	61,5%	100,0%
Gymnázia	abs.	35	92	154	281
	řádková %	12,5%	32,7%	54,8%	100,0%
Základní školy praktické	abs.	7	12	21	40
	řádková %	17,5%	30,0%	52,5%	100,0%
Celkem	abs.	200	456	990	2763
%	řádková %	12,2%	27,7%	60,1%	100,0%

Tabulka č.12 Typ školy versus otázka s kým naposledy pili alkohol

Výsledky otázky, s kým žáci naposledy pili tvrdý alkohol, ukázaly, že nejvíce žáků pije tvrdý alkohol s dalšími vrstevníky. Žáci základních škol praktických pak častěji pijí tvrdý alkohol i sami (17,5 %).

Překvapivě i vychází, že žáci gymnázií pijí často s dospělými (32,7 %), může se zase jednat o fakt, že u žáků gymnázií, kteří jsou bráni jako dospělejší, je tento jev více tolerován, nebo žáci pijí se svými staršími spolužáky z gymnázií, kterým již může být 18 let (gymnázia se studují většinou do 19 let) a mladší žáci je berou jako dospělé.

8. 2. 4 .OTÁZKA: Všimnul si v tomto případě nějaký dospělý, že piješ?

Všimnul si v tomto případě nějaký dospělý, že piješ?				
		nikdo na to nepřišel	někdo na to přišel	Celkem
Základní školy	abs.	806	530	1336
	řádková %	60,3%	39,7%	100,0%
Gymnázia	abs.	156	124	280
	řádková %	55,7%	44,3%	100,0%
Základní školy praktické	abs.	26	15	41
	řádková %	63,4%	36,6%	100,0%
Celkem	abs.	988	669	1657
%	řádková %	59,6%	40,4%	100,0%

Tabulka č.13 Typ školy versus otázka, zdali si někdo všimnul, že piješ alkohol

Jednou z podotázek byla otázka zabývající se skutečností, zda někdo dospělý věděl o tom, že dotazovaný pije alkohol. Ve většině případů vyšlo, že nikdo dospělý o tomto činu

nevěděl. Pouze u studentů gymnázia na konzumaci tvrdého alkoholu přišel někdo dospělý ve 44,3% případů.

Nejčastějšími dospělými, kteří o konzumaci tvrdého alkoholu věděli, pak byli rodiče. Nejvíce rodičů, kteří o konzumaci tvrdého alkoholu svých dětí ví, bylo u žáků gymnázií (27,5 %), rodičů žáků základních škol praktických bylo pak o něco méně - 26,8 %. Přistižení policií byli ve větší míře jen žáci základních škol praktických (4,9 %), jedná se však o velmi malé procento. Učitelé pak o konzumaci tvrdého alkoholu podle výpovědí žáků také vůbec nevědí. Mnoho dotazovaných žáků uvedlo, že byli přistiženi jinou dospělou osobou, neuvedli však, o koho se jednalo.

Poslední otázka v této sérii se zabývala tím, zda byli žáci za konzumaci tvrdého alkoholu potrestáni. Na výběr respondenti měli ze tří odpovědí - ne, ano, nepřicházelo v úvahu. Výsledky ukázaly, že žáci nebyli potrestáni takřka vůbec. Dotazovaní ze základních škol byli potrestáni za konzumaci alkoholu jen v 5,2 % případů, žáci gymnázií pak v 1,4 % případů a žáci základních škol praktických v 9,8 % případů. Odpověď „nepřicházelo v úvahu“ použilo 60,4% žáků základních škol, žáků gymnázií 55,5 %. Mezi žáky základních škol praktických se však překvapivě neobjevila ani jednou.

8. 3. SKUPINOVÉ BITKY

8. 3. 1. OTÁZKA: Účastnil/a jsi se nějaké skupinové bitky na školním dvoře, na fotbalovém stadionu, na ulici anebo jiném veřejném místě?

Účastnil/a jsi se nějaké skupinové bitky na školním dvoře, na fotbalovém stadionu, na ulici anebo jiném veřejném místě?			
		Ne	Ano
Základní školy	abs.	2138	548
	řádková %	79,6%	20,4%
Gymnázia	abs.	470	62
	řádková %	88,3%	11,7%
Základní školy praktické	abs.	68	19
	řádková %	78,2%	21,8%
Total	abs.	2676	629
	řádková %	81,0%	19,0%

Tabulka č.14 Typ škol a otázka o účastni ve skupinové bitce

Tato tabulka zobrazuje, zdali se žáci jednotlivých typů škol zúčastnili skupinové bitky. Na tuto otázku odpovědělo 3305 z dotazovaných a 41 žáků neodpovědělo. Zároveň jsem

použila chí-kvadrát test, který je spolehlivý. Koeficient kontingence (0,1) však ukazuje na velmi slabý vztah.

Větší procento žáků všech typů škol odpovědělo, že se skupinové bitky nikdy nezúčastnili. Avšak u žáků základních škol praktických se ukázalo, že mají ze všech jednotlivých typů škol největší procento, že se již skupinové bitky zúčastnili. Může se jednat o fakt, že tito žáci bývají emotivněji založení a v mnoha případech jednají agresivněji a bez dlouhého rozvažování, proto se častěji dostávají do konfliktu.

První zkušenost se skupinovými bitkami mají však všichni žáci nejdříve mezi 12-14 věkem, tento faktor se tedy neliší dle typu navštěvované školy.

U otázky, zda se žáci skupinové bitky zúčastnili během posledních 12 měsíců, ukazují výsledky na větší rozdíl mezi jednotlivými školami. Žáci základních škol se během posledních 12 měsíců zúčastnili skupinové bitky nejčastěji (12,2 %), oproti žákům gymnázií (6 %) i žákům základních škol praktických (5,7 %).

Na otázku, o jaký druh bitky se jednalo (s ostatními dětmi/ bitky se účastnili i dospělí), mnoho žáků neodpovědělo, ti, co odpovídali, pak ale uvedli, že se jednalo především o bitky s ostatními dětmi.

8. 3. 2 .OTÁZKA: Přišel na to v tomto případě někdo?

Přišel na to v tomto případě někdo?				
		Nikdo na to nepřišel	Někdo na to přišel	Celkem
Základní školy	abs.	303	229	532
	řádková %	57,0%	43,0%	100,0%
Gymnázia	abs.	27	35	62
	řádková %	43,5%	56,5%	100,0%
Základní školy praktické	abs.	19	0	19
	řádková %	100,0%	0,0%	100,0%
Celkem	abs.	349	264	613
	řádková %	56,9%	43,1%	100,0%

Tabulka č.15 Typ školy versus přistižení při skupinové bitce

Tato tabulka nám ukazuje velmi odlišné odpovědi na kladenou otázku - žáků základních škol, kteří se skupinové bitky za posledních 12 měsíců zúčastnili, bylo 532 a ve více než polovině případů (57 %) na tuto bitku nikdo nepřišel. Naopak žáci gymnázií uvedli, že na skupinovou bitku, které se zúčastnili, v nadpoloviční většině někdo přišel (56,5 %). Žáků základních škol praktických, kteří se skupinové bitky za posledních 12 měsíců zúčastnili, bylo jen 19, všichni se však shodli na faktu, že se o těchto bitkách nikdo nedozvěděl.

8. 3. 3. OTÁZKA: Byl/a jsi za to v tomto případě potrestána?

Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?					
		Ne	Ano	Nikdo to nezjistil	Celkem
Základní školy	abs.	158	70	304	532
	řádková %	29,7%	13,2%	57,1%	100,0%
Gymnázia	abs.	26	9	27	62
	řádková %	41,9%	14,5%	43,5%	100,0%
Základní školy praktické	abs.	19	0	0	19
	řádková %	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Celkem	abs.	203	79	331	613
	řádková %	33,1%	12,9%	54,0%	100,0%

Tabulka č.16 Typ školy a potrestání za skupinovou bitku

Tabulka zabývající se otázkou, zdali žáci byli za skupinovou bitku potrestáni, ukazuje, že žáci základních škol a gymnázií, i když v malém měřítku, byli někdy za zúčastnění se skupinové bitky potrestáni. Zajímavé však je, že žáci základních škol praktických ve všech případech opět odpověděli, že za účast ve skupinové bitce nebyli vůbec potrestáni.

8. 4. OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE UŽÍVÁNÍ MĚKKÝCH A TVRDÝCH DROG

MĚKKÉ A TVRDÉ DROGY		Užil/a jsi někdy konopí, marihuanu nebo hašiš?	Zkusil/a jsi někdy drogy jako extáze nebo speed?	Zkusil/a jsi někdy drogy jako LSD, heroin nebo kokain?	Prodával/a jsi někdy jakékoli (měkké nebo tvrdé) drogy nebo působil/a jsi jako zprostředkovatel/ka?
Základní školy	Ano	16,5%	1,3%	0,8%	3,8%
	Kolik ti bylo let, když jsi to zkusil/a poprvé?	14let – 35,7%	14let – 26,7%	15let – 26,3%	14let – 34,3%
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 4 týdnů?	Ano - 5,7%	Ano – 0,3%	Ano – 0,4%	Ano – 2,6%
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano - 3,7%	Ano – 0%	Ano – 4,8%	Ano – 4,1%
Gymnázia	Ano	12,9%	0,6%	0,6%	1,7%
	Kolik ti bylo let, když jsi to zkusil/a poprvé?	14let – 40,6%	14let – 33,3%	15let – 33,3%	14let – 44,4%
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 4 týdnů?	Ano - 4,5%	Ano – 0,4%	Ano – 0,4%	Ano – 1,7%
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano - 4,3%	Ano – 0%	Ano – 0%	Ano – 11,1%
Základní školy praktické	Ano	28,7%	4,6%	1%	0%
	Kolik ti bylo let, když jsi to zkusil/a poprvé?	14let – 44%	14let – 50%	15let – 100%	-
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 4 týdnů?	Ano - 8,1%	Ano – 0%	Ano – 0%	-
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano – 4,2%	Ano – 25%	Ano – 0%	-

Tabulka č.17 Typ školy a otázky zabývající se měkkými a tvrdými drogami

Otázka: Užil/a jsi někdy konopí, marihuanu nebo hašiš?

Na tuto otázku odpovědělo 3313 dotazovaných žáků a je missingů 33 (viz. tabulka č.3).

Nejvíce žáků, kteří někdy užili konopí, marihuanu nebo hašiš je ze základních škol praktických (28,7 %), oproti žákům základních škol (16,5 %) a žáků gymnázií (12,9 %). Všichni žáci, bez rozlišení typu školy, poprvé zkusili drogy jako konopí, marihuanu nebo hašiš ve věku 14 let, v tomto věku zkusilo měkké drogy nejvíce žáků základních škol praktických (44,4 %). U základních škol se jedná o 35,7 % žáků, u gymnázií o 40,6 % žáků. O žácích základních škol praktických by se dalo říci, že s lehkými drogami začínali ještě o

něco dříve, ve věku 11 let zkusilo tyto drogy 12 % žáků základních škol praktických, což je větší procento oproti žákům základních škol (4,2 %) a gymnázií (4,3 %). Žáci základních škol praktických i v největším počtu užívali drogy během posledních 4 týdnů (8,1 %). Nejčastěji se tak stalo pouze jednou během posledních čtyř týdnů. Ve většině případů na užívání drog žáky nikdo nepřišel. Ani potrestání za tento čin žáci nebyli.

Otázka: Zkusil/a jsi někdy drogy jako extáze nebo speed?

Na tuto otázku odpovědělo 3310 žáků, missingů 36 (viz.tabulka č.3).

Žáků, kteří někdy zkusili drogy, jako jsou extáze nebo speed je již mnohem méně. Žáci základních škol praktických mají zkušenost s drogami, jako jsou extáze nebo speed již ve věku 11 let (25 % dotazovaných), oproti žákům základních škol (3,3 %) a žákům gymnázií, kteří v tomto věku nemají ještě žádnou zkušenost s těmito drogami. Shodně pak ale žáci jednotlivých škol začínají nejčastěji s těmito drogami ve věku 14ti let. U žáků základních škol praktických je to až 50 % dotazovaných. Nejvíce zkouší mladiství drogy se svými vrstevníky – žáci základních škol 78,1 %, žáci gymnázií 66,7 % a žáci základních škol praktických 50 %, tito žáci oproti ostatním ještě zkouší drogy v přítomnosti dospělých (25 %), ale i sami (25 %).

U žáků gymnázií na skutečnost, že užívají drogy, někdo přišel (v 33,3 % případů), oproti tomu u žáků základních škol (15,2 %) a základních škol praktických (0 %) na to většině případů nikdo nepřišel. Žádný z žáků základních škol a gymnázií za užívání těchto drog nebyl potrestán., jen žáci základních škol praktických uvedli, že za užívání drog jako jsou extáze a speed potrestání byli (25 %).

Otázka: Zkusil/a jsi někdy drogy jako LSD, heroin nebo kokain?

Na tuto otázku odpovědělo 3310 žáků, missingů 36 (viz.tabulka č.3).

Těch, kteří mají zkušenosti s drogami jako jsou LSD, heroin nebo kokain je minimum. Žáci gymnázií mají však zkušenost s těmito drogami v nejnižším věku, již v 8 letech (33,3 %), žáci základních škol mají první zkušenost ve věku 14 let (26,3 %) a ve věku 15 let (26,3 %). Žáci základních škol praktických, tedy v tomto případě jen jeden žák (zkušenost s těmito drogami má pouze jeden z dotazovaných) zkusil tyto drogy až ve věku 15let. Žáci základních škol a základních škol praktických zkouší drogy ve společnosti ostatních dětí, ale žáci gymnázií mají tuto zkušenost i sami (66,7 %), s ostatními vrstevníky zkusili drogy jen ve 33,3 % případů.

Otázka: Prodával/a jsi někdy jakékoli (měkké nebo tvrdé) drogy nebo působil/a jsi jako zprostředkovatel/ka?

Na tuto otázku odpovědělo 3304 žáků, missignů je 42 (viz.tabulka č.3).

Podle průzkumu žáci základních škol praktických nemají žádnou zkušenost jako prodejci nebo zprostředkovatelé drog. Ani jeden z žáků základních škol praktických nevedl, že by někdy jako zprostředkovatel drog působil. Žáků základních škol a gymnázií, kteří někdy působili jako zprostředkovatelé je jen velmi málo.

Žáci základních škol působili jako prodejci nebo zprostředkovatelé drog ve věku 14 let (34,3 %). Žáci gymnázií začali s prodejem drog shodně ve věku 13 let (44,4 %) a ve věku 14let (44,4 %). Během posledních dvanácti měsíců žáci základních škol (2,6 %) a gymnázií (1,7 %) tuto činnost prováděli jen minimálně. Žáci základních škol působí jako dealeři většinou sami (51%), nebo s ostatními dětmi (42,9%). Žáci gymnázií prodávají drogy s ostatními dětmi (55,6%), a v menším počtu pak také sami (33,3%). Žáci gymnázií tedy působí jako zprostředkovatelé či prodejci drog i ve společnosti dospělých (11,1%). Ve většině případů však na to nikdo nepřišel.

Otázky týkající se užívání měkkých a tvrdých drog nám ukazují, že nejvíce mají žáci zkušenost s užíváním drog, jako jsou marihuana, konopí či hašiš. U dalších drog je procento žáků, kteří tyto drogy zkusili daleko menší. Může se jednat o drogy méně dostupné, a hlavně dražší. Pro žáky základních škol praktických, kteří tyto drogy neužívají skoro vůbec se může jednat kvůli finanční náročnosti o nedosažitelné drogy.

8. 5. NÁSILNÉ DELIKTY

		Nosil/a jsi někdy s sebou zbraň, třeba hůl, nůž nebo řetěz (mimo kapesního nože)?	Vyhrožoval/a jsi někdy někomu zbraní nebo zbitím, aby ti vydal peníze nebo nějakou věc?	Zbil/a jsi někoho nebo zranil/a holí nebo nožem tak, že musel vyhledat lékaře?
Základní školy	Ano	11,7%	1,5%	1,6%
	Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé?	13let -20,8%	13let – 30,8%	13let – 30%
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 12 měsíců?	Ano – 7,9%	Ano – 0,9%	Ano – 0,7%
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano – 3,3%	Ano – 16,2%	Ano – 27%
Gymnázia	Ano	5,8%	0,9%	0,6%
	Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé?	13let – 34,5%	13let – 40%	13let – 33%
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 12 měsíců?	Ano – 4,5%	Ano – 0,6%	Ano – 0,4%
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano – 0%	Ano – 0%	Ano – 0 %
Základní školy praktické	Ano	10,3%	1%	1%
	Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé?	13let – 42,9%	13let – 100%	14let - 100%
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 12 měsíců?	Ano – 3,4%	Ano – 0%	Ano – 0%
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano – 0%	Ano – 0%	Ano-%

Tabulka č.18 Typ škol a otázky zabývající se násilnými delikty

Otázka: Nosil/a jsi někdy s sebou zbraň, třeba hůl, nůž nebo řetěz (mimo kapesního nože)?

Na tuto otázku odpovědělo 3306 dotazovaných, bylo tedy 40 missingů (viz. tabulka č. 3).

Nejvíce žáků, kteří u sebe někdy nosili zbraň, je ze základních škol (11,7 %). Shodně pak nejvíce žáků poprvé nosilo u sebe zbraň ve věku 13 let, tedy žáci základních škol (20,8 %), žáci gymnázií (34,5 %) a žáci základních škol praktických (43,9 %). Dá se ale také říci, že velké procento žáků základních škol praktických (28,6 %) nosilo s sebou někdy nějakou

zbraň až ve věku 15 let. Oproti žákům základních škol a gymnázií, kteří uvedli častěji nižší věk.

Jedna z podotázek se zabývala i tím, při jaké příležitosti měl dotazovaný zbraň u sebe naposledy. Žáci základní školy praktické (55,6 %) a žáci gymnázií (50 %), kteří nosí u sebe zbraň, uvedli, že zbraň s sebou mají vždy. Žáci základních škol (71,1 %) měli zbraň s sebou naposledy, když šli ven s kamarády. Do školy zbraň nenosí žáci gymnázií ani žáci základních škol praktických, ale žáci základních škol uvedli, že když měli naposledy zbraň u sebe, měli ji ve škole v 7,2 % případů.

Během posledních dvanácti měsíců u sebe zbraň neměl skoro nikdo, ve většině případů ani za tento čin nebyli potrestáni. Zhruba v jedné třetině případů na to, že mají žáci u sebe zbraň, někdo přišel. U žáků základních škol ve 38 % případů, u žáků gymnázií ve 36,7 % případů a u žáků základních škol praktických jen v 10 % případů.

Otázka: Vyhrožoval/a jsi někdy někomu zbraní nebo zbitím, aby ti vydal peníze nebo nějakou věc?

Na tuto otázku odpovědělo 3311 dotazovaných, missingů je 35 (viz. tabulka č.3).

Žáků, kteří se dopustili tohoto činu, je jen velmi málo. Mezi žáky základních škol praktických se našel jen jeden takový. Bez rozlišení typu školy pak shodně žáci poprvé tento čin spáchali nejčastěji ve 13 letech. Během posledních dvanácti měsíců se žáci vyhrožování někomu zbraní nezúčastnili. V posledním případě však studenti gymnázií (60 %) a základních škol praktických (100 %) vyhrožovali někdy někomu zbraní nebo zbitím s dalšími dětmi, či vrstevníky. Žáci základních škol tak však shodně činili buď sami (47,2 %) nebo také s dalšími dětmi (47,2 %). Žáci základních škol (31,6 %) jako jediní uvedli, že na to v tomto případě někdo přišel. Žáci gymnázií (100 %) za vyhrožování nebyli potrestáni, protože na to nikdo nepřišel. Žáci gymnázií (0,6 %) a základních škol praktických (0 %) za to nebyli ani potrestáni, pouze žáci základních škol (16,2 %).

Otázka: Zbil/a jsi někoho nebo zranil/a holí nebo nožem tak, že musel vyhledat lékaře?

Na tuto otázku odpovědělo 3310 žáků, missingů bylo 36 (viz. tabulka č.3).

Ještě menší podíl je těch žáků, kteří někdy někoho zbili nebo zranili, tak, že musel vyhledat lékaře. Žáci základních škol (30 %) a gymnázií (33 %), kteří někoho zbili, tak nejčastěji poprvé učinili ve věku 13 let. Žáci základních škol praktických (opět jen jeden žák) provedl tento zločin až ve 14 letech. Na otázku, zdali v posledním případě někoho zbili sami, odpověděli žáci základních škol praktických (100 %), že tak činili ve společnosti dospělých. Žáci základních škol (61,1 %) a gymnázií (66,7 %) zbili nebo zranili někoho sami. Jedna

třetina žáků základních škol a gymnázií pak uvedla, že tento čin spáchala ve společnosti ostatních dětí.

U žáků základních škol praktických na to nikdo nepřišel, avšak u žáků základních škol (48,6 %) a žáků gymnázií (33,3 %) na tento zločin někdo přišel. Žáci základních škol (48,6 %) a žáci gymnázií (66,7 %) za zbití či zranění někoho holí nebo nožem nebyli potrestáni, protože na to nikdo nepřišel. Avšak žáci základních škol (27 %) v jedné třetině případů za svůj zločin potrestáni byli.

Žáků, kteří provedli nějaký násilný delikt, je jen malé množství, většinou se pak jedná hlavně o držení zbraně. Žáci základních škol praktických překvapivě násilné delikty nepáchají skoro vůbec, což může být způsobeno tím, že mnoho těchto dětí je z dětských domovů (asi 30 % dětí), kde mají pevné rozvrhy dne, jsou velmi hlídáni, a o každém jejich přestupku, který je zjištěn, policie informuje jak dětské domovy, tak i školy.

8. 6. MAJETKOVÉ TRESTNÉ ČINY

		Ukradl/a jsi něco v obchodě nebo supermarketu?	Vloupal/a ses někdy do budovy s cílem něco ukrást?	Zcizil/a jsi někdy kolo, moped nebo skútr?	Ukradl/a jsi někdy motorku nebo automobil?	Ukradl/a jsi někdy něco z auta?	Sebral/a jsi někdy někomu peněženku, kabelku, tašku nebo něco takového?
Základní školy	Ano	23,9%	1,3%	1,1%	0,7%	2,2%	2,2%
	Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé?	12let – 20,7%	13let – 26,7%	13let – 30%	12let – 23,5%	13let – 29,6%	13let-26,3%
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 12 měsíců?	Ano – 7,5%	Ano – 0,5%	Ano – 0,6%	Ano – 0,3%	Ano – 1%	Ano - 1%
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano – 16,4%	Ano – 15,6%	Ano – 10%	Ano – 5,6%	Ano – 12,5%	Ano-26,8%
Gymnázia	Ano	14,8%	0,4%	0,2%	0,6%	0,9%	1,1%
	Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé?	11let – 19,2%	14let – 50%	12let – 100%	11let – 66,7%	14let – 80%	10let-16,7%
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 12 měsíců?	Ano – 3,2%	Ano – 0,2%	Ano – 0%	Ano – 0,4%	Ano – 0,8%	Ano – 0,4%
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano – 6,3%	Ano – 0%	Ano – 0%	Ano – 0%	Ano – 40%	Ano-16,7%
Základní školy praktické	Ano	26,4%	1%	0%	3,4%	2,3%	2,3%
	Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé?	12let – 17,4%	13let – 100%	-	14let – 33,3%	14let – 100%	13let-50%
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 12 měsíců?	Ano – 11,5%	Ano – 1%	-	Ano – 1,1%	Ano – 0%	Ano – 0%
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano – 20,8%	Ano – 0%	-	Ano – 66,7%	Ano – 0%	Ano-0%

Tabulka č.19 Typ školy a otázky zabývající se majetkovou trestnou činností

Otázka: Ukradl/a jsi něco v obchodě nebo supermarketu?

Na tuto otázku odpovědělo 3320 z dotazovaných, missingů je 26 (viz. tabulka č.3).

Žáci základních škol praktických (26,4 %) ukradli něco podle tohoto dotazníku v obchodech nejčastěji, oproti žákům základních škol (23,9 %) a gymnázií (14,8 %). Žáci základních škol (16,4 %) ukradli něco v obchodě nebo supermarketu již ve věku 10 let. Největší procento žáků základních škol (20,7 %) má však tuto zkušenost stejně jako žáci základních škol praktických (17,4 %) až ve věku 12 let. Nejvíce žáků gymnázií (19,2 %) poprvé něco ukradlo v obchodech již ve věku 11 let. Během posledních dvanácti měsíců tento čin spáchalo nejvíce žáků ze základních škol praktických (11,5 %).

Žáci základních škol praktických ukradli něco v obchodě buď sami (45,8 % dotazovaných) nebo s ostatními dětmi (45,8 % dotazovaných). Žáci gymnázií (60,8 %) a základních škol (59,8 %) kradli nejčastěji v doprovodu ostatních dětí, ale také v jedné třetině případů sami.

U žáků základních škol (25,1 %) a žáků základních škol praktických (29,2 %) na to v posledním případě někdo přišel. U žáků gymnázií se tak stalo jen v 19 % případů. Žáci gymnázií (6,3 %) nebyli v tomto případě většinou potrestáni, oproti žákům základních škol (16,4 %) a základních škol praktických (20,8 %), kteří v tomto případě za krádež v obchodě potrestáni byli.

Otázka: Vloupal/a ses někdy do budovy s cílem něco ukrást?

Na tuto otázku odpovědělo 3317 žáků, missingů je tedy 29 (viz. tabulka č. 3).

Žáků základní školy praktické, kteří se někdy vloupali do budovy s cílem něco ukrást, byl jen jeden, proto se může jednat o zkreslující data, ale ani žáků základních škol (1,3 %) a gymnázií (0,4 %) nebylo mnoho. Žák základní školy praktické odpověděl, že se do budovy vloupal s jiným dospělým a stalo se tak během posledních dvanácti měsíců. Naopak žáci základních škol (76,5 %) a gymnázií (50 %), kteří na tuto otázku odpověděli, uvedli, že v posledním případě se tohoto činu dopustili s jinými dětmi. Žáci gymnázií se pak do budovy vloupali, v 50 % případů sami.

U žáků gymnázií (50 %) a základních škol (29,4 %) na tento čin někdo přišel, u žáka základní školy praktické na to v tomto případě nikdo nepřišel. Potrestáni však byli jen žáci základních škol (15,6 %).

Otázka: Zcizil/a jsi někdy kolo, moped nebo skútr?

Na tuto otázku odpovědělo 3317 žáků a je 29 missingů (viz. tabulka č.3).

Tohoto zločinu se dopustilo jen velmi málo dotazových žáků, z žáků gymnázií, kteří někdy zcizili kolo, moped nebo skútr je jen jeden takový. Žáci základních škol praktických

tento čin nespáchali vůbec. Jen žáci základních škol (1,1 %) uvedli, že se krádeže kola, mopedu či skútru dopustili. Žák gymnázia tento čin spáchal již ve věku 12 let, ještě s dalšími dětmi, stejně tak jako žáci základních škol (61,3 %), kteří se však krádeže poprvé nejčastěji dopustili ve věku 13let. Případy, kdy na to někdo přišel, se stali jen žákům základních škol (31,3 %).

Otázka: Ukradl/a jsi někdy motorku nebo automobil?

Na tuto otázku odpovědělo 3317, missingů je 29 (viz.tabulka č. 3).

Nejvíce žáků, kteří někdy ukradli motorku nebo automobil je ze základních škol praktických (3,4 %), poprvé tak však učinili nejčastěji až ve věku 14 let (33,3 %), oproti žákům základních škol, kteří se tohoto činu dopouští velmi zřídka (0,7 %), ale poprvé nejčastěji ve věku 12 let (23,5 %). Žáci gymnázií se tohoto činu dopouštějí nejméně (0,6 %), ale již ve věku 11 let (66,7 %). Během posledních dvanácti měsíců se tohoto činu nedopustil skoro nikdo. Žáci základních škol ukradli někdy motorku nebo automobil sami (55,6 %) nebo ve společnosti dalších vrstevníku (33,3 %). Žáci gymnázií tento zločin spáchali ve 33,3 % případů ve společnosti dospělých, v další třetině případů s dalšími dětmi a ve třetí třetině případů sami. Žáci základních škol praktických (66,7 %) ukradli motorku či automobil pomocí jiných dětí nebo také sami (33,3 %).

U žáků základních škol na to v posledním případě někdo přišel u 16,7 % případů a u žáků základních škol praktických u 33,3 % případů. Žáci základních škol praktických (66,7 %) byli za tento čin potrestáni.

Otázka: Ukradl/a jsi někdy něco z auta?

Na tuto otázku odpovědělo 3312 žáků, a je 34 missingů (viz. tabulka č. 3).

Žáci základních škol (2, 2 %) někdy něco z auta již ukradli, a nejčastěji pak ve věku 13 let (29,6 %). Žáků gymnázií (0,9 %), kteří tento čin spáchali je velmi málo, a nejčastěji se ho dopustili ve věku 14 let (80 %). Procento žáků základních škol praktických (2,3 %), kteří tento čin spáchali je stejné jako u žáků základních škol, ale nejčastěji se tohoto činu dopouštěli až ve věku 14 let (100 %). Nejčastěji se žáci základních škol krádeže z auta dopouštějí ve společnosti ostatních dětí (51,8 %), stejně tak jako žáci gymnázií (60 %). Žáci základních škol praktických se krádeže věcí z aut dopouští v 50 % případů s ostatními dětmi a ve zbylých 50 % případů s dospělými. Žáci základních škol se pak tohoto zločinu dopouští také často sami (37,5 %). Zdali někdo na tento přečin přišel, uvedli žáci základních škol (31,6 %) a žáci gymnázií (100 %). Žáci základních škol (12,5 %) a gymnázií (40 %) byli v tomto případě potrestáni.

Otázka: Sebral/a jsi někdy někomu peněženku, kabelku, tašku nebo něco takového?

Na tuto otázku odpovědělo 3314 žáků, a je 32missingů (viz. tabulka č.3).

Žáků, kteří se dopustili tohoto činu je nejvíce ze základních škol (2,2 %) a ze základních škol praktických (2,3 %). Nejdříve však tento čin spáchali žáci gymnázií, a to již v 10 letech (16,7 %), oproti žákům základních škol (26,3 %) a základních škol praktických (50 %), kteří poprvé sebrali někomu peněženku či kabelku ve věku 13 let. Žáci základních škol praktických (100 %), základních škol (56,4%) a gymnázií (50 %) se o tento přečin nejčastěji pokusili sami. Často se také žáci základních škol (40 %) a gymnázií (50 %) tohoto činu dopustili s ostatními dětmi. S dospělými se tohoto přestupku dopustili jen žáci základních škol (3,6 %).

V posledním případě na to někdo přišel jen u žáků základních škol (38,2 %) a žáků gymnázií (66,7 %), tito žáci byli také potrestáni.

Ukázalo se, že s těžšími majetkovými činy, jako jsou krádeže automobilů či vloupání mají žáci jen velmi malé zkušenosti. Nejvíce pak ale žáci základních škol praktických, kteří se během dotazování často dotazovali, zdali se jedná o krádež i v případě, když auto ukradli například bratrovi, a on o tom nevěděl. Data mohou být tedy trochu zkreslena tímto faktem. Nejvíce pak žáci, bez rozlišení typu školy, mají zkušenost s drobnými krádežemi v obchodech, či supermarketech.

8. 7. VANDALISMUS A POČÍTAČOVÉ HACKERSTVÍ

		Poškodil/a jsi někdy úmyslně věc nebo zařízení, jako jsou autobusové zastávky, okna, sedadla ve vlacích nebo autobusech, parkující auta?	Stahoval/a jsi nebo kopírovala jsi někdy při používání počítače hudbu nebo filmy?	Použil/a jsi někdy počítač jako hacker (pro napojení nebo nabourání cizích sítí)?
Základní školy	Ano	11,9%	68,3%	7,5%
	Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé?	13let – 28%	12let – 25,3%	13let – 25,5%
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 12 měsíců?	Ano – 7,3%	Ano – 58,2%	Ano – 5,6%
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano – 12,6%	Ano – 0,9%	Ano – 2%
Gymnázia	Ano	7,9%	79%	7,5%
	Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé?	13let – 31%	12let – 27,4%	13let – 30,8%
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 12 měsíců?	Ano – 6,2%	Ano – 73,6%	Ano – 5,5%
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano – 0%	Ano – 0%	Ano – 2,6%
Základní školy praktické	Ano	13,8%	44,8%	0%
	Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé?	12 let – 16,7%	12let – 15,4%	-
	Dělal/a jsi to někdy během posledních 12 měsíců?	Ano – 3,4%	Ano – 60%	-
	Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a?	Ano – 0%	Ano – 1,9%	-

Tabulka č.20 Typ školy a otázky zabývající se vandalismem, počítačovým hackerstvím a prodejem drog

Otázka: Poškodil/a jsi někdy úmyslně věc nebo zařízení, jako jsou autobusové zastávky, okna, sedadla ve vlacích nebo autobusech, parkující auta?

Na tuto otázku odpovědělo 3320 dotazovaných žáků, máme 26 missingů (viz. tabulka č.3).

Nejvíce žáků, kteří poškodili úmyslně věc nebo zařízení je ze základních škol praktických (13,8 %), a tito žáci tento delikt poprvé nejčastěji provedli již ve věku 12let (16,7 %), oproti žákům základních škol (28 %) a gymnázií (31 %), kteří toto úmyslné poškození poprvé udělali ve věku 13 let. Ve většině případů se to odehrálo ve společnosti druhých dětí – žáci základních škol (81,6 %), žáci gymnázií (88,1 %) a žáci základních škol praktických (81,8 %). Během posledních dvanácti měsíců tento čin provedlo nejvíce žáků základních škol (7,3

%). U žáků základních škol na to i někdo přišel (25,1 %), u žáků gymnázií (11,9 %) a u žáků základních škol praktických (16,7 %). Žáci základních škol (12,6 %) byli v tomto případě jako jediní potrestáni.

Otázka: Stahoval/a jsi nebo kopírovala jsi někdy při používání počítače hudbu nebo filmy?

Na tuto otázku odpovědělo 3317 žáků, missingů je 29 (viz. tabulka č.3).

Jak se ukázalo, mladiství mají se stahováním či kopírováním hudby nebo filmů z počítače velké zkušenosti. Žáci základních škol (68,3 %), žáci gymnázií (79 %), žáci základních škol praktických (44,8 %) už někdy zkusili něco zkopírovat. Shodně pak žáci jednotlivých typů škol poprvé zkusili něco stáhnout ve 12 letech.

U otázky na stahování či kopírování hudby nebo filmů z počítače se objevila i podotázka tážající se na to, zdali si dotazovaní mysleli, že se v tomto případě jedná o nelegální činnost. Studenti základních škol si ve 39,1 % případů mysleli, že se jedná o nelegální činnost. Studenti gymnázií si to mysleli ve 45,3 % případů a žáci základních škol praktických pouze ve 31 % případů. Žáci gymnázií stahovali hudbu během posledních dvanácti měsíců nejčastěji (73,6 %). 21,1 % žáků základních škol praktických uvedlo, že hudbu či filmy za poslední rok stahovalo přibližně desetkrát. Žáci základních škol a gymnázií však uváděli i čísla jako dvěstěkrát, sice v malém procentu, ale podle tohoto ukazatele by se dalo říci, že mezi mladými je stahování bráno jako samozřejmost, a dělají tak velmi často.

Nejvíce žáků stahuje z počítače filmy a hudbu samo, žáci základních škol (16,9 %) a žáci gymnázií (11,4 %) však tuto činnost provádí i ve společnosti dospělých. Překvapivě se pak ale ukázaly výsledky u podotázky zabývající se tím, zdali na to někdo přišel. Žáci základních škol (47,8 %) a žáci gymnázií (50,4 %) uvedli, že v jejich případě na to, že stahují nebo kopírují hudbu či film z počítače někdo přišel. Avšak žáci základních škol praktických uvedli, že se na to přišlo jen v 7,7 % případů. Skoro nikdo však nebyl za stahování hudby či filmů z počítače potrestán.

Otázka: Použil/a jsi někdy počítač jako hacker (pro napojení nebo nabourání cizích sítí)?

Na tuto otázku odpovědělo 3315 dotazovaných žáků, je 31 missingů (viz. tabulka č.3).

Žáci základních škol praktických nemají jako hacker žádnou zkušenost, tedy ani jeden žák nepoužil nikdy počítač jako hacker. Žáci základních škol (7,5 %) a gymnázií (7,5 %) někdy počítač jako hacker použili, a nejvíce z nich to poprvé zkusilo ve věku 13 let. Žáci základních škol (71,1 %) i gymnázií (74,4 %) použili počítač jako hacker ve většině případů sami. Ve většině případů na to ani nikdo nepřišel- základní školy (82,9 %) a gymnázia (79,5 %), a ani za to žáci nebyli potrestáni.

Žáci základních škol praktických mají oproti žákům základních škol a gymnázií největší zkušenost s vandalstvím a úmyslným poškozováním veřejných věcí a zařízení, naopak se stahováním hudby či filmů z počítače a používání počítače jako hackeři mají oproti žákům jiných typů škol velmi malé zkušenosti. Může to být dáno tím, že tito žáci v mnoha případech nemají přístup k počítačům doma, většina z těchto žáků nemá ani velké znalosti ohledně práce na počítači, proto je pro ně velmi obtížné zneužít počítač k jiným činnostem, než se třeba naučili ve škole.

9. ZÁVĚR

Práce byla rozdělena do dvou základních částí – teoretické části a části výzkumné. Ke zpracování teoretické části jsem čerpala z odborné literatury, odborných článků a konzultací v jednotlivých základních školách praktických. Studium odborných pramenů a literatury jsem se snažila shrnout základní teorie, seznámit s problematikou základních škol praktických, podat základní informace o žácích, kteří tyto školy navštěvují a upozornit na delikvenci mládeže páchanou romskými mladistvými. Ve výzkumné části jsem čerpala ze statistických dat, získaných výzkumem ISRD – 2, doplněným o můj vlastní výzkum. Výzkumnou část jsem tedy zpracovala na základě vyhodnocených dotazníků, s použitím statistického programu spss.

Postihnout všechny příčiny delikventního chování není možné. Je nezbytné si ale uvědomit, že kriminalita mládeže se vyvíjí v souladu s vývojem celé společnosti, a vždy bude problémem, který by měl společnost zajímat.

Cílem mé práce bylo informovat o aktuální situaci delikvence mládeže v České republice, zjistit hlavní problémové linie a porovnat rozdíly mezi žáky, kteří studují různé typy škol, tedy základní školy, gymnázia a základní školy praktické. Hypotézou, ze které jsem vycházela, bylo přesvědčení podmíněno hlavně mýty a názory společnosti, které jsem často slyšela, že žáci základních škol praktických páchají delikventní činy velmi často, častěji než žáci základních škol a gymnázií, protože se jedná o problémové děti.

Z dotazníků, které žáci základních škol praktických vyplnili, však taková data nevyšla. Bohužel datový soubor nebyl velký, a musím počítat s vyšším rizikem chyb. A také s možností, že díky metodě self-reportu mohou být data zkreslená, žáci si mohou vymýšlet, přibarvovat, nebo také naopak něco zatajovat. Ukázalo se, že mnoho žáků základních škol praktických začíná se zkoumanými delikty až v pozdějším věku, což může být dáno, jak už jsem zmiňovala tím, že zhruba jedna třetina žáků pochází z dětských domovů, kde mají přísný denní řád, ale také tím, že do základních škol praktických chodí hlavně žáci s poruchou učení, kteří jsou pomalejší, a i tedy k delikventním činům se dostávají až později.

Žáci základních škol praktických mají oproti žákům základních škol a gymnázií větší zkušenosti s drobnými krádežemi, ničením veřejných věcí a zařízení, a podle dotazníku i s krádežemi aut a s bitkami na školních dvorech. Může se jednat o fakt, že žáci základních škol praktických jsou více emotivnější, a často jednají bez rozmyslu, impulzivně.

Mezi žáky základních škol praktických jsou nejvíce užívanými drogami, drogy jako jsou hašiš, marihuana nebo konopí. Dražší drogy, jako jsou například kokain nebo heroin, již mezi

žáky základních škol praktických rozšířené nejsou, což může být způsobeno hlavně finanční nedostupností.

Rozdíl mezi žáky základních škol a gymnázií je pak také zřejmý, a odpovídá hypotéze, že žáci základních škol budou páchat více deliktů než žáci gymnázií. Žáci gymnázií mají větší zkušenosti akorát s konzumací piva a vína, přičemž zde mohou mít vliv samotná gymnázia, kde se žáci setkávají se staršími spolužáky, ale také tím, že žáci gymnázií jsou často bráni jako dospělejší, a konzumace piva či vína je u nich často tolerována. U dalších forem deliktů však mají větší podíl žáci základních škol, někdy jsou rozdíly i velmi velké.

Po prostudování této obsáhlé a složité problematiky jsem si uvědomila, že práce s rizikovou mládeží je zajímavá, ale také velmi náročná, hlavně tedy spolupráce se žáky základních škol praktických se ukázala jako klíčová, sběr dat vyžadoval mé zapojení, a ve všech třídách se našli tací, kterým jsem s dotazníkem pomáhala individuálně.

Z teoretických pramenů vychází, že kriminalita mládeže roste a v různých zemích je uplatňován justiční nebo sociálně-opatrovnický model.²⁵ Důležitá je tedy hlavně prevence kriminality mládeže, na které se obzvláště evropské země zaměřují. Určujícím cílem pak musí být ochrana práv dítěte na zdravý vývoj a náležitou výchovu. Kriminalita mladistvých však stále zůstává vážným problémem.

Prostřednictvím své bakalářské práce bych chtěla přispět ke zvýšení povědomí o závažnosti a nebezpečnosti problematiky delikvence mládeže. Praktickým výstupem mé práce může být podnět k dalšímu rozsáhlejšímu výzkumu, který by mohl zahrnovat právě i základní školy praktické v daleko větším rozsahu.

Faktem však zůstává, že delikvence je záležitostí celé společnosti a ta by se měla podílet na jejím snižování.

²⁵ Kuchta, J., Válková H. a kol. (2005) : *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H.Beck

10. SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ

1) Neperiodická literatura

Bartoňová, M., Bazalová, B., Pipeková, J. (2007) : *Psychopedie: texty k distančnímu vzdělání*. Brno: Paido. ISBN: 978-80-7315-161-4

Becker, H. S. (1966) : *Outsiders*. New York: Free Press. ISBN: 0-684-83635-1

Břicháček, Václav (1978): *Úvod do psychologického škálování*. 1. vydání, Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.

Černíková, Vratislava a kol. (2002) : *Prekriminalita dětí a kriminalita mladistvých, kterým byla uložena ochranná opatření: [trestně právní, sociálně psychologické, pedagogické a léčebné aspekty]*. Praha: Policejní akademie České republiky, Praha.

Čírtková, Ludmila (1998) : *Kriminální psychologie*. 1. vydání, Praha: Eurounion.

ISBN: 80-85858-70-3

Gottfredson, M. R., Hirschi, T. (1990) : *A General Theory of Crime*. Stanford: Stanford University Press. ISBN: 0-8047-1774-5

Hirschi, T. (1969): *Causes of Delinquency*. New Brunswick, London: Transaction Publishers, 7. vydání, 2008. ISBN: 978-0-7658-0900-1

Koudelková, A. (1995) : *Psychologické otázky delikvence*. 1. vydání, Praha: Victoria Publishing. ISBN: 80-7187-022-6

Kuchta, J., Válková H. a kol. (2005) : *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H.Beck. ISBN: 80-7179-813-4

- Martínek, Z. (2009) : *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Portál.
ISBN: 978-80-247-2310-5
- Matoušek, O. , Kroftová, A. (2003) : *Mládež a delikvence*. 1.vydání, Praha: Portál.
ISBN: 80-7178-226-2
- Matoušek, O., Matoušková, A. (2011) : *Mládež a delikvence- aktualizované vydání*.
3.vydání, Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-825-8
- Merton, R. K. (2007): *Sociální struktura a anomie*. 2. vydání, In: R. K. Merton, *Studie ze sociologické teorie*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Messner, S. F., Rosenfeld, R. (2009): *Institutional Anomie Theory: A Macrosociological Explanation of Crime*. In: M. D. Krohn, A. J. Lizotte, G. P. Hall (eds.), *Handbook on Crime and Deviance*. Dordrecht: Springer.
- Munková, G. (2001) : *Sociální deviace*. Karolinum Praha. ISBN: 80-246-0279-2
- Podaná, Z., J. Buriánek (2007), *Česká mládež v perspektivě delikvence: výsledky mezinárodního výzkumu ISRD – 2*, FF UK. ISBN: 80-86284-68-9
- Sutherland, E. H., Cressey, D. R. (1978) : *Criminology*. 10. vydání, Philadelphia: J. B. Lippincott Company. ISBN: 0-397-47295-1
- Tomášek, J. (2010) : *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-2982-4
- Zapletal, J., Novotný, O. (2008) : *Kriminologie*. Praha, ASPI. 3. vydání, 527 s. ISBN: 978-80-7357-377-5.

2) Periodická literatura

Agnew, R. (1992) : „*Foundation for a General Strain Theory of Crime and Delinquency.*“ *Criminology* 30(1): 47-88.

Cohen, L. E., Felson, M. (1979) : *Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach.* *American Sociological Review* 44(4): 588-608.

Moffitt, T. E. (1993) : *Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy.* *Psychological Review* 100(4): 674-701.

Osgood, D. W., Wilson, J. K., O'Malley, P. M., Bachman, J. G., Johnston, L. D. (1996) : *Routine Activities and Individual Deviant Behavior.* *American Sociological Review* 61(4): 635-655.

Sykes, G. M., Matza, D. (1957) : „*Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency.*“ *American Sociological Review* 22(6): 664-670.

3) Internetové zdroje

Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010 www.kriminologie.cz

Článek: Self-reportové studie delikvence mládeže v Anglii a Walesu, v Nizozemí a ve Španělsku, Praha 2010 www.ok.cz/iksp/docs/370.pdf

www.wikipedia.cz

